

2 снежня
2009 г.
№ 39 (191)

ЛІСТ У РЕДАКЦЫЮ

НАБАЛЕЛА...

Добры дзень, паважаныя рэдактары!
Напісаць гэты ліст мяне падштурхнуў артыкул, змешчаны ў вашай газеце (№ 163) пад назвай «Ты будзеш жыць!» (інтэрв'ю з анкалагам Вольгай Алейнікавай, дзе яна непахвальна выказалася ў адрас некаторых бацькоў, чые дзеці хварэюць на анкалогію: маўляў, дзе былі раней, чаму спахапіліся так позна?)

...У лістападзе 2008 года я даведлася пра страшны дыягназ свайго старэйшага 19-гадовага сына — пухліна трэцяга жалудачка галаўнога мозгу. З жыццём — несумяшчальна. Гэта я пачула ў Мазырскай бальніцы пасля тамаграфічнага абследавання сына.

Бяру ў Лельчыцкай бальніцы накіраванне на бессэнсоўную аперацыю. Урач, якая павінна была выпісаць гэты накіраванне, тэлефануе ў гомельскую абласную бальніцу, называе дыягназ. На тым канцы паведамляюць, што аперацыя бессэнсоўная. Я ўсё гэта чую. І, маючы ўжо сумны вопыт з першым сынам, кажу: можа, нам і не ехаць нікуды, не мучыць дзіця? Доктар кажа: «Вы што, будзеце глядзець, як ён павольна памірае?». «А па-вашаму, калі пагаджуся, атрымаецца хутчэй?» — перапытаю я...

У выніку мы з сынам у 5-й клінічнай бальніцы г. Мінска. Нас пакалі ў нейрахірургічнае аддзяленне. Прызначылі лекача ўрача — маладога дзяўчыну... Выклікае яна мяне на калідор і так проста гаворыць: надзеі ў вас ніякай, ёсць два варыянты — або сын памірае на аперацыйным stole, або яму аднойчы стане дрэнна, і вы яго не выратуеце. (Я так і не зразумела, які ў мяне выбар.)

За ноч прымаю няпростае рашэнне: адмовіцца ад аперацыі...

Ведаюць, калі потым малады ўрач угаворвала мяне ўсё ж пагадзіцца, было такое адчуванне, што ёй вельмі хацелася паэксперыментаваць, пакарпацца ў той пухліне. Бо маці ж (г.зн. я) усё адно падпіша, што азнаёмлена з усімі наступствамі аперацыі.

На наступны дзень мы пакінулі бальніцу самавольна, проста паехалі дадому. Нас ніхто і не бачыў...

Раніцай тэлефануе мне лекачы ўрач і кажа, што я істарычка, што паступіла незвычайна ў адносінах да жыцця сына, што не мела права забіраць яго...

Для чаго я гэта пішу? Нам, бацькам, хочацца хоць кроплі спачування. Чаму ўрачы, асаб-

ліва маладыя, не хочучы гэтага зразумець? Дзіця — самае драгое, што ёсць у маці. Чаму ж яны так безапеяліцыйна абвінавачваюць бацькоў у смерці дзіцяці?

У нашай раённай Лельчыцкай бальніцы не надта хочучы адпраўляць хворых у Гомель ці Мінск — а раптам дыягназ не пацвердзіцца, і іх, чаго добра-лі, абвінавачваюць у непрафесіяналізме? На маю думку, няхай 25 разоў абвінавачваюць, але ты чалавечы жыццё выратуеш! А як жа бацькі могуць выявіць анкалогію на ранняй стадыі?

І яшчэ. У саміх урачоў таксама паміраюць дзеці — перад Госпадам жа ўсе роўныя. Значыць, у такіх выпадках таксама можна сказаць: грош цана вашай медыцынскай адукацыі, вашым навыкам (а ўжо бацькоўскім абавязкам — ды і падарунак), калі вы не здолелі выратаваць сваё дзіця?..

Я пахавала двух сыноў, цяпер старэйшаму было б 20, маладшаму 19... І што, мне ўсіх абвінавачваюць, кідаюць на людзей, урачоў? Але ж менавіта так робяць некаторыя нашы дактары. На шчасце, не ўсе.

Вось так і выживаем мы ў глыбініцы. Кажуць: з'ездзі, напрыклад, у Мінск ці Гомель на абследаванне. Лёгка сказаць «з'ездзі». Добра, калі толькі табе самому трэба. А калі ехаць з хворым дзіцем? Гэта або машыну наймаць, што аб'ядзецца ў добрую капеечку, або аўтобусам. З Лельчыц да Мінска білет каштуе амаль 50 тысяч у адзін канец, ехаць дзевяць гадзін. Да Гомеля — 25 тысяч і ехаць пяць гадзін. Чыгунку ў нас няма.

Добра, калі ў каго ёсць машына, грошы, дапамога бацькоў і г.д. А калі няма? Калі ты адна, без акцый-небудзь падтрымкі?.. Вось і атрымаецца, што мы — закладнікі многіх фактараў. І часам цана гэтаму — жыццё. І што самае страшнае, жыццё ўласных дзяцей... А яшчэ лічыцца, што прафілактычныя медагляды ў нас праводзяць. Зойдзеш на гэты медагляд, а на цябе ніхто і глядзець не хоча.

Нядаўна стала сведкай размовы дзюхо маладых дзячат. Адна з іх гаварыла, што многія з яе класа паступалі ў нейкі прэстыжны ВНУ, на нейкія прэстыжныя факультэты, але не паступілі. Падалі дакументы ў медыцынкі.

Ну што ж, пашанцавала... Толькі каму? Я, безумоўна, прашу прабачэння за свой ліст. Але, ведаюць, набалела...

Людміла ШТАРОВА,
г.п. Лельчыцы.

Ёсць пытанне

ЧЫЕ ПАДАТКІ?

Фота Марыны БЕГУНКОВАЙ.

Яшчэ параўнальна нядаўна зборам маёмасных падаткаў (маюцца на ўвазе падаткі на нерухомасць і плацэжы за зямлю) у сельскай мясцовасці практычна паўсюдна займаліся сельскія Саветы. Падатковыя ж інспекцыі абслугоўвалі пераважна гарады і райцэнтры, пераклаўшы свае непасрэдныя абавязкі па зборы падаткаў у вёскі на нізавыя звяно ўлады (паколькі яно да вясцоўца бліжэй).

Пасля таго, як Савет па ўзаемадзеянні органаў мясцовага самакіравання ўшчыльную заняўся гэтым пытаннем, заклікаўшы кожную структуру выконваць свае непасрэдныя функцыі (з мэтай вызваляць сельвыканкамы ад неўласцівых ім абавязкаў), справа скранулася з месца.

Выступаючы на апошнім выязным пасяджэнні Савета па ўзаемадзеянні органаў мясцовага самакіравання, якое праходзіла ў г. Жлобіне, намеснік міністра па падатках і зборах Аляксандр Дарашэнка адзначыў, што на працягу апошніх гадоў назіраецца рост колькасці плацельшчыкаў падаткаў — фізічных асобаў і, як вынік, грашовых паступленняў ад іх у бюджэт. Сёння кожны жыхар вёскі можа заплаціць падаткі як у банку ці на пошце, так і ў сельскім Савеце, не выязджаючы за межы сваёй тэрыторыі.

Для грамадзяніна гэта, безумоўна, зручна. А для сельскага Савета? У тым жа Жлобінскім раёне толькі 20 працэнтаў ад агульнай колькасці падаткаў, што паступілі ад фізічных асобаў, сабрала непасрэдна падатковая інспекцыя (гэта 45 млн з 245 млн). Астатняя частка была выплачана грамадзянамі праз пошту, банк і сельскія Саветы.

Між тым, сельвыканкамы не маюць у наўнасці дадатковых ствак ці штатных аднаінак, якія даволілі б ім займацца не сваёй, так бы мовіць, дзейнасцю ў сваёй задавальненне і без прэтэнзій да падатковай службы.

Сёння аб'ектыўна так складаецца сітуацыя, што чалавеку больш зручна заплаціць падаткі ў сельскім Савеце, —

заўважаў старшыня Савета па ўзаемадзеянні Барыс Батура. — Значыць, Міністэрства па падатках і зборах павінна ўргуляваць гэта пытанне без страты для сельскіх Саветаў.

А ўргуляваць яго можна двума спосабамі, дакладней, адным з двух. Або выплываць работнікам сельвыканкамаў, занятых зборам падаткаў, пэўную грашовую кампенсацыю за кошт фонду заробатнай платы падатковай інспекцыі. Або пераглядзець графік працы саміх падатковых інспектараў — з тым, каб адзін ці два разы на тыдзень (па пэўных днях) яны выязджалі ў сельсаветы і прымалі падаткі.

Галоўнае пытанне сёння заключаецца ў тым, што на прыём маёмасных падаткаў патрэбны пэўны час. І патрэбны чалавек. А гэтага чалавека ў сельскім Савеце няма — вось у чым праблема, — адзначаў Барыс Батура. — Значыць, за кошт **вашай (падатковай) службы** — Н.К.) штатнай колькасці падатковых інспектар павінны займацца сваёй непасрэднай справай, працаваць па месцы збору падаткаў (у сельскім Савеце — Н.К.) Ваш чалавек павінен прыязджаць у сельсавет, як і землеўпарадкавальнік — па пэўных днях, і каб людзі ведалі, калі гэта будзе.

Падатковая служба павінна менавіта **збіраць** падаткі ў сельсаветах, а не толькі выконваць функцыю кантролю, як гэта практыкуецца сёння, заўважаў старшыня Савета па ўзаемадзеянні.

Старшыня Гомельскага абласнога Савета дэпутатаў Валерый Сяліцкі пагадзіўся з тым, што збор маёмасных падаткаў не з'яўляецца непасрэднай функцыяй сельскіх Саветаў. Але адсылі ад яе раптоўна і адразу яны таксама не могуць: — Пакуль што абдываецца пераходны перыяд, і сельскія Саветы займаюцца зборам падаткаў у межах сваёй работы з насельніцтвам, — кажа ён.

Але надалей практыка платы маёмасных падаткаў павінна ўдасканальвацца, падкрэсліў ўдзельнік выязнога пасяджэння.

Наталля КАРПЕНКА,
Жлобінскі раён.

Фота Марыны БЕГУНКОВАЙ.

ПОСЛЕ ВЫСТУПЛЕНИЯ «МС»

Ремонт выполнен. НО КАК?

В нашу редакцию не однажды обращалась жительница дома № 11 по улице Парниковой, что в Минске, Людмила Бочкарева. От постоянной повышенной влажности и низкой температуры (дом был плохо утеплен) в ее квартире (№ 68) начали отставать от стен и отваливаться обои и плитка, а сами стены покрылись налетом плесени. Сотрудник редакции дважды выезжал на место и разбирался в проблеме. Последняя статья по этой теме была опубликована 21.10.09 г. («Ремонт по правилам и без»). Речь в ней шла, в частности, о том, что работники ЖЭУ-86 Первомайского района столицы в очередной раз сделали в квартире № 68 некачественный ремонт. Мы получили реагирование, подписанное главой администрации Первомайского района г. Минска Н.А. Котовым. О качестве работы, выполненной ЖЭУ в квартире № 68 в сентябре этого года, к сожалению, ничего не сказано...

«Жилой дом № 11 по ул. Парниковой 1998 года постройки, 9-этажный, материал стен — железобетонные панели. Строительство дома проводилось хозяйственным способом.

В связи с обращениями жильцов указанного дома с 2006 г. в различные инстанции о сырости в квартирах было принято решение о проведении обследования квартир и дома представителями РУП «Институт «Белжилпроект», Института микробиологии НАН Беларуси, Центра гигиены и эпидемиологии Первомайского района г. Минска. В результате был разработан комплекс мероприятий, направленных на устранение причин и следствий образования сырости.

На основании технического заключения и проектно-сметной документации, разработанной УП «Институт «Белжилпроект», а также предписаний ЦГиЭ Первомайского района г. Минска были проведены ремонтные работы (позатпно) инженерного оборудования дома и в квартирах.

В соответствии с решением Мингорисполкома от 11.07.2008 г. № 1585 УП «ЖРЭО Первомайского района г. Минска» в феврале 2009 г. выполнены работы по утеплению наружных ограждающих конструкций всего дома.

Выполнены работы по утеплению стены квартиры № 68, границей с лестничной клеткой, под комнатой и кухней квартиры, а также утеплен цоколь. Дважды произведена биозащитная обработка стен, цементной основы пола в комнате 17,1 кв. м. Выполнен ремонт комнат площадью 17,1 кв. м и 12,3 кв. м, ремонт коридора с предварительной обработкой антисептическим средством.

Проведенные мероприятия работниками УП «ЖРЭО Первомайского района г. Минска» в сочетании с антисептической обработкой устранили основные очаги плесневого поражения и улучшили экологическое состояние квартиры (заключение института микробиологии НАН Беларуси от 15.02.2009 г.).

В результате проведенной проверки с участием представителей администрации Первомайского района г. Минска, УП «ЖРЭО Первомайского района г. Минска», КУП «ЖЭУ-86», а также Института микробиологии НАН Беларуси установлено, что в результате выполнения всех рекомендованных мероприятий следов сырости, плесени, грибковых образований в подвальном помещении и квартирах дома не имеется.

Тогда тем более не понятно, почему после очередного ремонта, сделанного ЖЭУ-86, в квартире снова отваливаются обои?..

СИТУАЦИЯ

ЦІ НЕ «ПАТОНЕМ» У СМЕЦЦІ?

У Гродне спынена бюджэтнае фінансаванне вывазу бытавых адходаў з тэрыторыі гаражных масіваў

Гэты фотаздымак зроблены ў адным з блокаў гаражнага кааператыва «Гродна-Вясёлка». Такі вольны зямлі на асобна ўзятым участку...

Хто ж вінаваты? Першая думка — прэтэнзіі трэба прад'явіць мясцоваму прадпрыемству «Спецаўтагаспадарка», якое займаецца вывазам адходаў з тэрыторыі гаражных масіваў. Але ці так гэта насамрэч? Выслухаем аргументы дырэктара прадпрыемства Валерыя Лісаўца і азнаёмімся з адпаведнымі афіцыйнымі матэрыяламі па «смеццывым» пытанні.

Пытанне гэта, як кажуць, з бадрай. У тым сэнсе, што на паміж многіх гродзенскіх аўтамабільнікаў — горы адходаў у гаражных масівах, якія з'яўляліся не «бяльмом на воку», як цяпер, а ледзь не нормай. Здавалася, хутка гаражны кааператывы літаральна патонучы ў смецці, але, на шчасце, п'яць гадоў таму ў сітуацыю, якая становілася крытычнай, умяшаліся гарадскія ўлады. Было прынята рашэнне вырабіць (за кошт эканалічнага фонду) і ўсталяваць на тэрыторыі гаражных масіваў кантэйнеры для збору адходаў, а для кампенсацыі расходаў «Спецаўтагаспадаркі» па іх вывазе і ўтылізацыі быў уведзены мясцовы мэтвавы збор з упадальнічых гаражоў. Лагічна. Тым больш што і сума збору аказалася зусім не вялікай, не надта ўжо і прычыпавай для любага асабістага альбо сямейнага бюджэту. Прыблізна кажуць, 10 тысяч рублёў з чалавека ў год — гэта што, вельмі сур'ёзная плата за парадак на вашых гаражоў?

Не даводзілася чуць ад суседзяў па гаражным кааператыве скаржы на гэты мэтвавы збор. Аднак была адна: добра, што нарэшце праблема вырашылася і ля нашых гаражоў не будзе смеццывых завалак. Пры гэтым на працягу пяці гадоў мала хто ведаў, чаму адходы вывозіцца, а плата па мэтвавым зборы пасля першага разу больш не бярыцца. Аказваецца, тлумачыць дырэктар прадпрыемства «Спецаўтагаспадарка» Валерый Лісаўца, гэты збор не быў узгоднены з нормамі тагачаснага заканадаўства і яго былі вымушаны адмяніць, а ўсе расходы па вывазе і ўтылізацыі «гаражных» адходаў узяў на сябе гарадскі бюджэт. Апошнім часам гэта сума складала прыкладна 24 мільёны рублёў у месяц.

І вось нядаўна гэта сістэма, як і можна было падрабачыць у сувязі з цяперашнімі фінансавымі абставінамі, паманялася: бюджэтнае фінансаванне вывазу бытавых адходаў з тэрыторыі гаражных масіваў было спынена. Цяпер, згодна з зацверджанымі гарадскім Саветам дэпутатаў змяненямі ў Правілах добраўпарадкавання, забеспячэння чысціні і парадку г. Гродна,

Барыс ПРАКОПЧЫК.

Фота Яраслава ВАНОКЕВІЧА.

БЛІЗКАЯ
ЎЛАДА

КУПЫ НЕ РЭНТАБЕЛЬНЫЯ, А ТЭХНІКА ПАТРЭБНА

Бюджэт Камянкаўскага сельсавета Уздзенскага раёна на гэты год быў запланаваны ў аб'ёме 99,3 млн рублёў. На працягу года адбылося неаднаразовае яго ўдакладненне ў бок памяншэння. «Мы, як і ўсе, імкнуліся эканоміць, — патлумачыла старшыня сельскага Савета Таццяна Пракацень, — хоць па асобных артыкулах даходаў мы план перавыканалі (напрыклад, па падатку на нерухомасць, па падатку на зямлю)».

Сельсавет, як і раён у цэлым, — датацыйны (узровень датацый Камянкаўскага сельсавета сёлета перавысіў 80 працэнтаў). Асноўны крыніцы паўпення бюджэту — падатак на нерухомасць, зямельны падатак, дзяржаўныя, збор з нарыхтоўшчыкаў грыбоў і ягад, даходы ад афармлення ўчасткаў у прыватную маёмасць. Што датычыцца аўцыённаў — яны тут не актуальныя, бо зямля ў сельсавецкіх неапрацаваных па прычыне аддаленасці ад райцэнтры і ад Мінска.

Сёлета на добраўпарадкаванне (без уліку вулічнага асвятлення) нам было выдаткавана 5 млн рублёў, —

працягвае старшыня Савета. — Як выкручваемся? Прыходзіцца працягваць усё свае здольнасці, каб арганізаваць работу па добраўпарадкаванні. Працуем дзякуючы пазабюджэтным фонду, добраахвотным уносам грамадзян. Нашы старэйшыны вёсак збіраюць грошы на вываз смецця, на ўтрыманне міні-палігонаў, на добраўпарадкаванне могілак. Сёлета добраахвотныя ўносы грамадзян склалі прыблізна 2 млн. З аднаго падворка атрымалася па 10 тысяч рублёў.

І аварыйнымі дрэвамі, і грамадскімі калодзежамі, і дарогамі (вясковымі вуліцамі) па-ранейшаму займаецца сельскі Савет. «Як мы ні імкнуліся перадаць вуліцы сельскіх населеных пунктаў дарожным арганізацыям, у нас гэта пакуль не атрымалася. Раённае замарозілася, — тлумачыць Таццяна Паўлаўна. — Вуліцы да гэтага часу нічыйныя, а значыць, галаўныя медыцынскія службы не прымаюць на іх перадачы». Грамадскія калодзежы ўпарадкаваныя ў асноўным за сродкі сельвыканкама. Часам дапамагаюць і грамадзяне. Выдатная практыка — правядзенне Свята вёскі, калі сіламі ўсяго сельсавета даводзіцца да ладу пэўны населены пункт. Да Свята людзі рыхтуюцца, чысціць падворкі, ра-

мантуюць сядзібы і агароджы. Сельвыканкам арганізоўвае навядзенне парадку ва ўсёй вёсцы.

Пытанне з аварыйнымі дрэвамі ў цэлым па Камянкаўскім сельсавеце вырашана. Дрэвы, што знаходзяцца ў месцах грамадскага карыстання, спілоўваюцца за сродкі сельвыканкама, калі ж дрэва на тэрыторыі домаўладання — яго знос аплачвае сам гаспадар. У раёне пакуль няма сваёй вышкі — даводзіцца звяртацца да суседзяў. «Замаўляем вышыку ў Стоўбцаў, у Мінску, у Пухавічах, — дадае Таццяна Паўлаўна. — Цэны памярковыя (ад 300 да 500 тыс. рублёў)».

Займаецца Камянкаўскі сельвыканкам і зносам старых пустах дамоў, праўда, сёлета на гэтыя мэты яму было выдаткавана ўсяго 1 млн 940 тыс. рублёў. «З улікам таго, што ў нас патрабавалі зносу 7 дамоў, атрымліваецца па 200 тысяч на кожны, — працягвае старшыня сельсавета. — Гэтага хапіла б толькі на сарлярку для бульдозераў і трактароў. Выдзеленыя грошы асвоілі цалкам. Знеслі 4 дамы».

На тэрыторыі Камянкаўскага сельсавета 4 буйныя могілкі, 14 пахаванняў партызанаў і воінаў Вялікай Айчыннай вайны. У бюджэце на іх добраўпарадкаванне грошай не прадугледжана. За якія сродкі іх утрымліваць? Выручаюць добраахвотныя ўносы. Чалавек, калі хавае некага на канкрэтных могілках, ахвяруе на іх утрыманне пэўную суму — хто колькі можа.

Мы, напэўна, першымі ў рэспубліцы ўзнялі пытанне увядзення аплаты за рэзерванне месца на могілках, — патлумачыў старшыня раённага Савета дэпутатаў Міхаіл Лапотка. — Ёсць закон Рэспублікі Беларусь «Аб пахаванні і пахавальнай справе», ёсць адпаведнае палажэнне. Я іх дасканалы вывучыў, бо асабіста займаўся гэтай тэмай. Там указана, што чалавек мае права ўзяць 2,3 квадратнага метра зямлі пад адзіночную магілу ці 4,6 «квадрата» на 2 магілы бясплатна. За астатнюю плошчу, якую ён абгародзіў «пра запас» — пад сямейнае захаванне — яму трэба заплаціць. Мы разлічылі, што 1 квадратны метр зямлі на нашых могілках каштуе 132 тысячы рублёў (рашэнне прайшло экспертызава ўпраўленні юстыцыі Мінбалвыканкама). Гэта разавая выплата, якая ідзе ў пазабюджэтный фонд і расходзіцца сельвыканкамам выключна на добраўпарадкаванне могілак (на замену агароджаў, на спілоўванне аварыйных дрэў і г.д.)

Да гэтага людзі хавалі сваю кожную дзе захоўваюць — у любым аб'ёме месцы могілак. Гэта быў стыхійны і самавольны працэс. Сёння тэрыторыя могілак падзелена на сектары. На ўсіх могілках (а іх у раёне 68) вывешаны інфармацыйныя шыльды, дзе ўказана, што «згодна з рашэннем сесіі раённага Савета дэпутатаў ад 12 верасня 2008 года, пахаванне праводзіцца толькі з дазволу сельскага выканаўчага камітэта». Раней, калі

здаралася такая бяда, людзі адраўнулі беглі на могілкі, выбралі любое месца, расчышчалі яго, капалі магілу. Цяпер адрозніваюць у сельвыканкам. Прыносіць пасведчанне аб смерці, на падставе якога праводзіцца рэгістрацыя (кожны пахаваны нябожчык заносіцца ў спецыяльную кнігу ўліку, якая заведзена ў сельвыканкамах у адпаведнасці з дзейным заканадаўствам).

Як патлумачыў Міхаіл Міхайлавіч, згодна з беларускім заканадаўствам, за парушэнне правілаў пахавання прадугледжана адміністрацыйная адказнасць. Так, за самавольнае пахаванне — штраф ад 5 да 10 базавых велічынь.

Мы мяркуюем увесці наглядыча за могілкамі, — падзяліўся планами старшыня райсавета, — каб у кожным сельскім Савеце быў хоць бы адзін такі чалавек. У нас ёсць сельсаветы, дзе па 9, па 10, нават па 12 могілак, і на ўсіх павінен быць парадак.

У Камянкаўскім сельсавеце пакуль што наглядыча няма. «Спадыяёмся, калі назапасіцца больш сродкаў у пазабюджэтным фондзе, мы зможам узяць такога чалавека, — мяркую Таццяна Пракацень. — А да таго часу за навядзенне парадку на могілках адказваюць нашы старэйшыны, арганізоўваюць людзей на суботнікі. Хацелася, каб больш увагі добраўпарадкаванню могілак надавала і наша царква».

(Заканчэнне на 2-й стар. «МС».)

КУПЫ НЕ РЭНТАБЕЛЬНЫЯ...

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар. «МС».)

Пакуль што людзі прывыкаюць да новых правілаў пахавання. Некаторыя часам абурваюцца: «Што, я не заслужыў тое месца на могілках? Няхай тады мяне ў маім двары закапаюць!...»

— Мы тлумачым, што належныя 2,3 ці 4,6 квадратнага метра выдзяляюцца чалавеку бясплатна. Іншая рэч, калі ты хочаш забраніраваць зямлю яшчэ пад 10 магнл. Сёння зямля высока цэніцца ва ўсім свеце. Гэта наша багацце.

Паводле слоў Міхаіла Міхайлавіча, апошнім часам ім часта воззяць на пахаванне нябожчыкаў з Мінска. Прычына ў тым, што ў сталіцы ў залежнасці ад прэстыжнасці могілак вызначаны розныя каэфіцыенты за рэзерваванне зямлі. Даходзіць да таго, што на асобныя могілках за рэзерваванне месца пад магілу трэба выкласці значную суму. З гэтай прычыны многія мінчане імкнуча пахаваць блізкага чалавека па-за межамі сталіцы — у Мінскім, Дзяржынскім, ва Уздзенскім раёнах, дзе ёсць наблізу сваякі.

Да 2007 года цвёрдыя бытавыя адходы ў сельскіх населеных пунктах раёна не збіраліся. Гэтую ініцыятыву ўзяў на сябе раённы Савет, які пралабарываў прыняцце адпаведнага рашэння райвыканкамам, зацвердзіў графік вывазу смецця.

— Гэты графік на пачатковым этапе арганізацыі быў для мяне сапраўднай настольнай кнігай, — патлумачыў Міхаіл Лапотка. — Цяпер людзі здаюць грошы, мы замаўляем тэхніку, якая ёсць у нааўнасці на тэрыторыі сельскага Савета (у лясніцтва, вучэбнага камбіната і г.д.). У гэтым кірунку мы правялі вялікую работу, хоць яшчэ ёсць пэўныя недахопы ў Озерскім, часткова ў Хатлянскім, у Літванскім сельсаветах. Асноўная праблема — знайсці транспарт для вывазу смецця. У СВК усё тэхнічна пры справе (у іх то пасяяна, што ў борачаня), таму мы спадзяёмся на іншыя арганізацыі, якія размяшчаюцца на тэрыторыі сельсаветаў.

— Наша сельгаспрадпрыемства — саўгас «Гарадок», мякка кажучы, немажожнае, — працягвае тэму Таццяна Пракачэн, — ніякай дапамогі па добраўпарадкаванні яно не аказвае. У нас на тэрыторыі сельсавета было 8 міні-палігонаў. Чатыры з іх мы летась рэкультывавалі, 2 аддалі на баланс раённай службы ЖКГ, яшчэ 2 пакінулі за сабой (іх добраўпарадкаваннем і сёння займаецца сельвыканкам). Сутнасць у тым, што тыя два міні-палігоны знаходзіліся ля аддальных вёсак. Закрыць іх не атрымліваецца, бо людзям вельмі далёка везці смецце на цэнтральны палігон і не ва ўсіх ёсць такая магчымасць. Для таго, каб паты мне не мець праблем з ліквідаваннем несанкцыянаваных звалак па лясях, я пакінула гэтыя два міні-палігоны дзейнымі.

— Усяго ў раёне налічвалася 64 міні-палігоны, 24 з іх мы перадалі камунальнікам, астатнія на працягу апошніх двух гадоў рэкультывавалі, бо, насамрэч, гэта былі не міні-палігоны, а прымітыўныя смеццевыя звалкі, — тлумачыць Міхаіл Міхайлавіч. — Калі мы наладзілі арганізаваны вываз смецця, то пераканаліся, што нам не патрэбна столькі міні-палігонаў, і мы аптымізавалі іх колькасць.

Мне патлумачылі, што галоўная складанасць, з якой пакуль не атрым-

ліваецца справіцца, — недахоп спецтэхнікі ў раённай службы ЖКГ (той жа вышыі ці добрых бульдозераў) для добраўпарадкавання ўвогуле і для навадзнення парадку на міні-палігонах у прыватнасці.

— Я прыязджаю на міні-палігон ЖКГ, бачу, што там няма парадку, інфарму на начальніка ЖКГ, а ён апраўдваецца тым, што не мае тэхнікі, — тлумачыць Таццяна Паўлаўна. — Атрымліваецца, што нават на міні-палігонах ЖКГ, акрамя сельскага Савета, усё адно нічога не робіць. Аднак цяпер выдаткаваць нейкія сродкі на добраўпарадкаванне гэтых аб'ектаў наш сельвыканкам не можа — гэта нямэтавае расходаванне грошай. Вось мы і ходзім вакол палігона, збіраем паперкі, плёнку, каб хоць бы далей не разлятляліся. Але сам міні-палігон разрастаецца, і пры гэтым ужо два гады як не буртуецца. У гэтым кірунку наша раённая служба ЖКГ працуе недастаткова.

КУПа няма ні ў сельсавеце, ні ў цэлым па раёне.

— КУПы патрэбны, каб аказаць дапамогу ў развіцці ўласных падсобных гаспадарак, — адзначае Міхаіл Лапотка. — У нас па раёне ў людзей 230 коней і 157 трактароў знаходзяцца ў прыватнай уласнасці.

— Нашы людзі багатыя на тэхніку, — падхоплівае Таццяна Паўлаўна, — толькі ў нашым Камянокускім сельсавеце каля 30 трактароў на прыватных падворках, 3 камбайны, 4 грузавыя машыны (і гэта без уліку мотаблокаў). Калі арганізаваць на нашай тэрыторыі КУП, ён не будзе прыносіць ніякага прыбытку.

— Акрамя таго, колькасць пасяўных плошчаў ва ўласных падсобных гаспадарках рэзка скарацілася, — дадаў старшыня райсавета. — Летась нашы сельскія Саветы перадалі більш землекарыстальнікам у севазварот каля 600 га зямлі. Кожны год назіраецца скарачэнне пасяўных плошчаў і жывёлы ў насельніцтва. КУПы ў нас сёння незапрацаваныя.

Тым не менш нам неабходна спецыялізаваная тэхніка (пэўны камплект на кожны 2-3 сельсаветы), якая магла б сабраць і вывезці смецце ў насельніцтва, упарадкаваць міні-палігоны, грамадскія калодзежы, абкасіць тэрыторыю. Адзін чалавек, якога наймае сельвыканкам, можа абкасіць цэнтральную плошчу, сквер, тэрыторыю ля Дома культуры, ля ФАПа. А ў нас жа яшчэ ёсць і дарогі. Апошнім часам нашы сельскагаспадарчыя арганізацыі адмаўляюцца займацца іх абкасам, даводзіцца браць людзя на сябе сельскім Саветам. Лепшы варыянт — стварыць на перыферыі ўчасткі ЖКГ ці пашырыць функцыі тых, якія ўжо існуюць. Напрыклад, на тэрыторыі раёна ў населеных пунктах Каралёва, Дзешчанка, Хатлянкі ёсць кацельні, перададзеныя на баланс ЖКГ. У абслуговага персаналу там сезонная змянацца. А чаму б людзей не абавязваць займацца яшчэ зборам смецця, абкасам тэрыторыі, упарадкаваннем могілак? Жыллёва-камунальны ўчастак павінен быць на тэрыторыі сельсавета і ў комплексе займацца і ўсмі пытаннямі камунальнай галіны і добраўпарадкавання. КУПы сёння не рэнтабельныя, а камунальныя ўчасткі ў большасці выпадак ужо ўтвораны, і людзі там часта не загружаны.

Інга МІНДАЛЁВА.
Уздзенскі раён.

СУПРАЦЬ ГВАЛТУ

16 актыўных дзён супраць гвалту ў сям'і стартвалі напрыканцы лістапада ў Міжнародны дзень барацьбы за ліквідацыю гвалту ў дачыненні да жанчын. У гэты дзень супрацоўнікі прадстаўніцтва ААН у Беларусі, Міністэрства ўнутраных спраў, Царквы і сямейнага інтэрнэт-партала сустрэліся за «круглым сталом», каб выказаць свой пункт гледжання на прычыны гвалту ў сям'і.

Падчас гэтых 16 дзён па ўсёй Беларусі проідуць розныя мерапрыемствы. Ужо распушчаныя судыяваюцца інфармацыйныя матэрыялы з апісаннем розных бытавых сітуацый, мэта якіх навучыць жанчын ідэнтыфікаваць віды гвалту ў сям'і. У рамках кампаніі адбудуцца канцэрты пад назвай «Больш ні гукі» ў Брэсце, Віцебску, Гомелі, Магілёве, Гродне, Мінску. У канцэртах возьмуць удзел беларускія гурты «Атлантыка», «Вецер у галаве», «Дзядзька Янка», «Далечы», «Вектар Эга» і іншыя. Мэта канцэртаў — інфармаваць маладых людзей аб існай праблеме, відах хатняга гвалту,

распавесці пра тое, што шлюб і сумеснае пражыванне з партнёрам патрабуе бесперальнай працы над сабой і адносінамі і ўскладае на партнёраў пэўныя абавязкі.

Па выніках нацыянальнага апытання, праведзенага Цэнтрам сацыялагічных і палітычных даследаванняў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, 4 з 5 жанчын Беларусі ва ўзросце ад 18 да 60 гадоў падвяргаюцца псіхалагічнаму гвалту ў сям'і, кожная чацвёртая (з рознай частатой) — фізічнаму.

Больш за 22 працэнты рэспандэнтаў-мужчын прызналіся, што хоць бы аднойчы падвяргаліся фізічнаму гвалту з боку жонкі ад партнёра. Тым або іншым формам псіхалагічнага гвалту ў рознай ступені падвяргаюцца па выніках апытання амаль што 80 працэнтаў мужчын.

КІРОЎЦА — БЕЗ ПАСВЕДЧАННЯ, ПАЦЯРПЕЛЫ — П'ЯНЫ

На выхадны ў Мінску адбылося дарожна-транспартнае здарэнне, справажанае і кіроўцам, і пешаходам — абодва «пастараліся». Каб апынуцца ў непрыемнай сітуацыі.

Паводле звестак аддзела па агітацыі і прапагандзе ДАІ ГУУС Мінгарвыканкама, каля сямі гадзін 24-гадова кіроўца, на вуліцы Ясеніна наехаў на 49-гадовага мужчыну. Як выявілася, малады чалавек кіраваў аўтамабілем, не маючы вадзіцельскага пасведчання. «Вызначыўся» і пацярпелы, які, па-першае, пераходзіў дарогу па-за пешаходным пераходам, а па-другое, быў нецярпым. У выніку здарэння, пешаход з пераламам правай галёнкі быў дастаўлены ў бальніцу.

Ігар ГРЫШЫН.
Аляксандр ПУКШАНСКІ.

БЛІЖЭЙ ДА ЛЮДЗЕЙ

ЁСЦЬ ПОПЫТ, АЛЕ НЯМА ПРАПАНАВАНАННЯ

Што перашкаджае развіццю прыватнай ініцыятывы ў вёсцы?

На тэрыторыі сельсавета Аршанскага раёна знаходзіцца 27 вёсак, дзе цяпер крыху больш чым 2 тысячы жыхароў. Найбольш колькасць насельніцтва ў чатырох вёсках — Агранічнай, Смальянах, Шыбеках і Паркавай. Варта заўважыць, што цэнтр сельсавета летась змяніў свой статус — стаў аграгарадком. Уся належаная сацыяльная інфраструктура ў Смальянах была створана яшчэ ў саветацкія часы.

— Працуюць сярэдняя школа, дзіцячы садок, амбулаторыя, аптэка, аддзяленне банка, крамы, комплексны прыёмны пункт, — пералічвае старшыня Смальянскага сельскага Савета Галіна Карпушонак. — Таму ўсе свае надзённыя пытанні жыхары могуць вырашыць належным чынам. Гэта тым больш важна, бо райцэнтр — няблізкі свет. Калі займаўся абудкаваннем аграгарадка, то ў першую чаргу імкуніліся правесці рамонт шэрага аб'ектаў сацыяльнай сферы, а таксама зрабіць добрыя дарогі. У Смальянах 24 вуліцы і завуліч, так што працягласць сеткі даволі значная. Неабходна было стварыць людзям спрыяльныя ўмовы, каб у іх не ўзнікала ніякіх нараканняў.

У вёсках Смальянскага сельсавета працуюць 11 старэйшын, якія дакладна адсочваюць сітуацыю. Калі ў жыхароў узнікаюць пэўныя цяжкасці, то іх імкнуча своечасова вырашыць. Адметна,

што на Аршаншчыне рэгулярна праводзяцца пасяджэнні са старэйшымі з удзелам кіраўніцтва райвыканкама — улада ніколі не «хаваецца» ад праблем насельніцтва, а заўжды імкнецца дапамагчы людзям. У тым ліку ахвотна падтрымлівае рацыянальныя ініцыятывы месцічаў.

Напрыклад, летась жыхары Смальянскага сельсавета звярнуліся ў Аршанскі райвыканкам з прапановай стварыць спецыяльнае месца для гандлю. Вядома, што шэраг вясцоўцаў імкнецца атрымаць дадатковы даход з прыватнага ўдзелу. Аднак адна справа вырасціць, і зусім іншая — рэалізаваць. Пытанне са збытам заўсёды з разраду актуальных. Тым больш у тых паселішчах, якія знаходзяцца на перыферыі раёна. Таму ў Аршанскім райвыканкаме падтрымалі ініцыятыву жыхароў Смальянскага сельсавета. І месца для гандлю было абудкаванае. У Смальянах абгарадзілі адпаведную тэрыторыю, дзе паставілі прылаўкі.

— Людзі вельмі задаволеныя, паколькі галава не баліць наконт таго, якім чынам рэалізаваць лішні прадукцыі, — заўважвае Галіна Карпушонак. — Звычайна самы ажурылены гандлёвы дзень — субота. Збіраецца пэўная частка месцічаў, прыязджаюць і індывідуальныя прадпрыемальнікі, якія таксама выстаўляюць свае тавары. Людзям створаны належныя ўмовы (з захаваннем усіх патрабаванняў) для гандлю. Улічваючы даволі сціплы ўзровень заробку вясцоўцаў, даход ад уласнага падворка заўсёды да месца.

Людзі прадаюць пераважна мяса, агародніну, яйкі. Малака не прапануюць, паколькі гэту прадукцыю пры жаданні заўжды можна набыць у суседзях, якія трымаюць

карову. Ды і здаваць малака дзяржаве выгадна: прыедуць па яго праму на падворак, вельмі важна, што разлікі своечасовыя, без усялякіх затрымак. Галіна Карпушонак заўважвае: трымаць карову цяжка, аднак выгадна. Старшыня Савета пераканалася ў гэтым на ўласным досведзе. За добрую карову неабходна выкласці да 2 мільёнаў рублёў. Так, сума неменшая, асабліва па вясковых мерках. Аднак гэтыя ўкладанні вяртаюцца літаральна на працягу года, і пасля гаспадар атрымлівае чысты даход. Улетку за месяц за здадзенае малака можна атрымаць 400 тыс. рублёў і больш. Калі тлустасць малака перавышае базісную (3,6 працэнта), то налічваецца адпаведная надбавка. Так што вясцоўцы зацікаўлены ў тым, каб рэалізоўваць як мага больш якасную прадукцыю.

Стымул ёсць, аднак, на жаль, ён не заўжды спрацоўвае — сустракаюцца і нядобрадумленыя малаказдатычкі. Таму ў Смальянскім сельсавеце адпаведным чынам перапрацавалі дагавор на закупку малака ў насельніцтва. У дакументах агавароныя ўсе патрабаванні, вызначана дакладная адказнасць жыхароў за належную якасць здадзенай прадукцыі. Мястэца сельгаспрадпрыемства бясплатна да вясцоўцаў магчымасць карыстацца дагледжанай пашай. Няма праблем і з нарыхтоўкай кармоў.

— Сярэдні памер прыватнага ўдзелу па сельсавеце складае ад 80 сотак да гектара, — кажа Галіна Карпушонак. — Пагадзіцеся, у людзей дастаткова зямлі для таго, каб адрэсіць пэўную плошчу пад сенажац. Сельгаспрадпрыемства бясплатна дапамагае вясцоўцам скасіць траву, на доволі прымальным умовах выдзяляецца

камбайн для ўборкі збожжавых. Так што руплівы гаспадар заўжды нарыхтуе жывёле ўдольств кармоў. Трэба заўважыць, што людзі трымаюцца за зямлю. Нават калі месцічы ўжо збылі карову, то яны нарыхтоўваюць сена для суседа і атрымліваюць у яго малака. Такія вось сістэма вясковых узаемааразлікаў.

Трыццаць гадоў таму ў гэты мясцінах практычна зусім не трымаў кароў. Гарадскі лад жыцця ў першую чаргу «прыжыўся» ў вёсцы Агранічнай, дзе працуе вядомы сельскагаспадарчы каледж. Лічыцца, што выкладчыкі не павінны трымаць уласную гаспадарку. Аднак у пачатку 1990-х педагогі ўсё ж пачалі актыўна развіваць свае падворкі. І колькасць свойскай жывёлы ў Агранічнай узрасла. Затое цяпер стаяць змянашэцця. Увогуле па сельсавеце ў 2007-м налічвалася пад 300 кароў, летась — ужо 243, а цяпер, паводле апошніх звестак, — каля 190. Атрымліваецца, што на працягу апошніх двух гадоў статак паменшаў на трэць. Сумная статыстыка, што і казаць.

У чым жа прычына такой сітуацыі? Як лічыць Галіна Карпушонак, уплываюць дэмаграфічныя працэсы — насельніцтва старэе. Але не менш важная падстава змяншэння колькасці свойскай жывёлы — нежаданне жыхароў. Здаецца, чалавек яшчэ ў сіле, аднак адмаўляецца трымаць тую ж карову. Тлумачыцца усё проста — неабходныя прадукты можна набыць у краме. Былі б грошы. Цікава, што ў Смальянскім сельсавеце больш значна паменшала нават не кароў, а свاین. Затое ўзрасла колькасць птушкі — людзі сталі больш трымаць тых ж бройлераў.

Відавочна, што вёска мяняецца, і гэтыя змены абумоўлены ча-

сам. Нельга адназначна ацэньваць тэндэнцыі ў развіцці прыватных гаспадарак. Паколькі з'яўляецца пэўная колькасць вясцоўцаў, якія атрымліваюць даход толькі з уласнага падворка. Пры гэтым яны поўнасцю забяспечваюць патрэбы месцічаў у той жа агародніну. Лішкі прадукцыі вясцоўцы заўжды могуць рэалізаваць літаральна на месцы — цяпер ёсць спецыяльна адведзены ўчастак, дзе, да слова, ідзе доволі ажыўлены гандаль.

Можна набыць такія дробязі, якіх не знойдзеш у краме. Ды і танней усё ж, што таксама надзвычай важна. Іншая рэч, існуе пэўны пералік прадукцыі, патрэба ў якой зусім не забяспечваецца.

— Я лічу, што адпаведным службам неабходна праводзіць спецыяльнае маніторынг спажывецкага попыту, — заўважвае Галіна Карпушонак. — Такім чынам магчыма больш дакладна фарміраваць прапанаванне, асартымент гандлёвых пунктаў. У нас ёсць магчымасць для таго, каб паспяхова разгарнуліся прыватнікі, якія зарыванаваны на рэалізацыю прамысловых тавараў. Напрыклад, улетку ў насельніцтва ўнікае патрэба на тыя ж сродкі абароны раслін. А іх тут проста няма. Дзяржаўдаль не спраўляецца, таму ў прыватніка з'яўляецца шанца належным чынам скарыстацца гэтай сітуацыяй. І мы са свайго боку заўсёды пойдзем насустрач развіццю такой ініцыятывы.

Месца тут і сапраўды адметнае — раней працавалі цагельня і п'якарня. І прадукцыя гэтых прадпрыемстваў карысталася вялікім попытам. Дык чаму ж цяперашнім прыватнікам не паспрабаваць «раскруціцца»?

Мікалай ЛІТВИНАЎ.
Аршанскі раён.

БЯГОМЛЬ СТАНЕ ЭТАЛОННЫМ ПАСЁЛКАМ

Гарадскі пасёлак Бягомль Докшыцкага раёна ад Мінска ўсяго за 90 кіламетраў, ад Віцебска прыкладна за 150. Зусім хутка траса стане адной з важных крыніц папаўнення мясцовага бюджэту.

Падлічылі: штодня праз Бягомль праезджаюць 3,5 тысячы машын далёкага руху. Калі кожная спыніцца, і кіроўцы захочуць паесці, адпачыць, пераначаваць, купіць нейкі сувенір, то ўжо доволі хутка тутэйшыя могуць падлічваць вырочку ў дзясятках мільёнаў штомесяц. Калі не болей. Марыць не шкодна? Мясцовыя ўлады — вобласці і раёна — ужо шмат зрабілі для таго, каб менавіта ў Бягомлі захацелі спыніцца тыя ж кіроўцы фураў далёкіх рэйсаў, каб з другім месцаў спецыяльна прыязджалі ў пасёлак адпачыць. Каб вадзіцелі і пасажыры, турысты пажадалі тут затрымацца і пакінуць свае грошы, з бюджэту цяпер адпаведна ўкладаюцца грошы

ў будаўніцтва гатэляў, кавярняў і рэстаранаў, станцыі тэхнічнага абслугоўвання і гэтак далей.

— Мы ўжо ўклалі ў Бягомль каля 18 мільярадаў рублёў, яшчэ пяць мільярадаў укладзем у найбліжэйшы час. І гэта будзе зусім іншы населены пункт, — расказвае старшыня Віцебскага аблвыканкама **Аляксандр КОСІНЕЦ**. — Прыгожы, утульны, з развітай інфраструктурай. І мясцовым жыхарам тут будзе жыць прыемна. У пасёлку з насельніцтвам 2,7 тысячы чалавек створым 300 новых працоўных месцаў.

Край багаты лясамі. Трэба падтрымліваць гандаль дарагім лесу. Тым жа жанчынам, бабулькам, якія стаяць ля дарогі і прадаюць ягады і грыбы можна стварыць цывілізаваныя ўмовы. Хай сабе заробляюць.

Як адзначыў губернатар Віцебскай вобласці, не толькі на прыёме турыстаў будзе зарабляць пасёлак.

Паралельна ствараюцца працоўныя месцы і ў сферы вытворчасці. Так, літаральна за некалькі месяцаў — у рэкордны тэрмін — амаль пабудаваны новы вытворчы комплекс мясцовага прадпрыемства «Ветразь». Тут робяць камплектавыя часткі для ліфтавага абсталявання для магілёўскага прадпрыемства, іншую прадукцыю. Як адначасна кіраўнік «Ветразя» Анатоль Сіўко, пакуль што на вытворчасці занята 50 чалавек, а будзе 100.

Між іншым, усе работы па развіцці і добраўпарадкаванні Бягомлі завершацца значна раней (на 8 месяцаў), чым планавалася згодна з адпаведнай праграмай, якая датычыцца малых і сярэдніх гарадоў.

Ужо да юбілейнага свята Вялікай Перамогі ў 2010 годзе Бягомль стане сучасным гарадком. І эталонным, бо, як падкрэсліў губернатар, такімі ж павінны стаць іншыя гарадкі

вобласці, што знаходзяцца ля адміністрацыйнай граніцы рэгіёну. Усяго такіх 20: Відзы, Лынтупы, Камаі, Езэрышча і іншыя.

І вялікія ўкладанні ў іх развіццё — не «паказуха». Губернатар упэўнены, што праз гады два інвестыцыі акупяцца. Гэта пацвярджаецца прагнозымі разлікамі.

Бягомль цяпер нагадвае вялікую будаўнічую пляцоўку. Будзецца новая аўтастанцыя. Нешта рамантуецца. Крамы будуць не горшыя, чым у буйных гарадах. Тут можна будзе купіць усё — ад запалак да самай сучаснай бытавой тэхнікі. Маршруткі ўжо ходзіць, праўда, не кожны дзень. (Лепш прайсціся, жартуюць тутэйшыя.) Але губернатар упэўнены: калі Бягомль ужо да мая зменіцца, усё ў ім будзе, як у вялікім горадзе.

Аляксандр ПУКШАНСКІ.
Бягомль — Віцебск.

«КРУГЛАЯ» ДАТА

17 верасня 1939 года, пасля прыходу Чырвонай Арміі, Ваўкавыскага раёна пачалі стварацца новыя органы ўлады: у буйных ваяводствах, паветах і гарадах — часовыя ўпраўленні, у мястэчках і вёсках — сялянскія камітэты.

Яны бралі на ўлік землі і пераразмяркоўвалі на карысць сялян. Юрыдычна-прававая аснова дзейняй сялянскіх камітэтаў на падзел зямельнай уласнасці была зацверджана спецыяльнай дэкларацыяй, якую прыняў у тым жа годзе Народны сход Заходняй Беларусі.

25 верасня 1939 года такі камітэт быў створаны і ў Ізабеліне. А ў студзені 1940 года — сельскі Савет дэпутатаў працоўных і яго выканаўчы камітэт, якім кіраваў у тым жады ў Ізабеліне Мікалай Бакач. У 1944 годзе, пасля вызвалення мясцовасці ад нямецка-фашысцкіх акупантаў, старшыня сельскага Савета стаў Леанід Вяршынін.

Першым пасля вайны сакратаром сельсавета была Галіна Цупрык. Дарчы, вось якімі сродкамі распараджаўся тады гэты орган мясцовай улады: бюджэт сельсавета на 1945 год па даходах склаўся 62 рублі. У 50-я значна скара-

чаецца колькасць сельсаветаў: у раёне замест 12 іх стала 7. Гэта быў вельмі цяжкі час і для Ізабелінскага сельсавета — старшыні змяняліся адзін за другім. У 1963 годзе ўводзіцца новыя пасады: начальнік ваенна-ўліковага стала і бухгалтар. А да гэтага ў сельсавеце быў рахункавод, які веў бухгалтарскі ўлік, касу і падаткі, а ваенны ўлік быў адным з абавязкаў сакратара.

Як вядома, у 1977 годзе Саветы дэпутатаў працоўных былі пераўтвораны ў Саветы народных дэпутатаў і ў Ізабеліне ўзначальвае Іван Прымачок. Тым, каму давялося мець з ім справу, ведаюць яго як строгага кіраўніка, патрабавальнага да сябе і падначаленых.

У 1994 годзе Саветы народных дэпутатаў перайменаваны ў Саветы дэпутатаў. З 1997 года гэты орган мясцовай улады ў Ізабеліне ўзначальвае Іван Прымачок. Тым, каму давялося мець з ім справу, ведаюць яго як строгага кіраўніка, патрабавальнага да сябе і падначаленых.

нас, я лічу, нармальныя ўмовы для працы, для прыёму грамадзян.

А тыя памяшканні, дзе раней знаходзіліся сельвыканкам, плануецца перадаць для размяшчэння Ізабелінскага фельчарска-акушэрскага пункта, які пакуль што, шчыра кажучы, не ў самых лепшых умовах працуе. Праўда, даецца гэты чарговы рамонт нячымста — не заўсёды ёсць магчымасць своечасова разлічвацца з тымі, хто яго выконвае. Даўгі перад будаўнікамі сельвыканкаму не так трэба аплаціць.

У Мацвееўцах летася вяліся работы па праграме аграгарадка. Зроблены капітальны рамонт сярэдняй школы, бальніцы. Памяняў адрас Дома культуры. Цяпер ён размяшчаецца ў адным будынку з музычнай школай і бібліятэкай, тут жа знайшлося месца для комплекснага прыёмнага пункта бытавых паслуг. Яшчэ сем дамоў асабнячковай узвядзена на цэнтральнай сядзібе гаспадаркі. Цяпер закладваюцца падмуркі, каб яшчэ столькі ж дамоў пабудавалі ў наступным годзе тут і тры ў Ізабеліне.

Галоўная работа сельвыканкама і яго актыўна (у якім напершыя памочнікі 13 старастаў вёсак) — з людзьмі. Яна няпростая, бо сярод жыхароў нямала тых, каму патрабуюцца асабліва ўвага і дапамога: 107 інвалідаў, 59 адзіночкі і 342 чалавекі пражываюць адны.

У ліку мерапрыемстваў,

якія праводзяцца дзеля таго, каб чалавек не адчуваў сябе абдзеленым увагай, і свята вёсак. Апошняе з іх было нядаўна ў Харужанцы. Не-плануецца вёскаў знаходзіцца пам

СПРАВЫ АЛКАГОЛЬНІЯ

Канферэнц-сала

СВАЙГО роду справаздачи аб сваёй працы зрабілі перад журналістамі падчас прэс-канферэнцыі кіраўнікі прадпрыемстваў лікёра-гарэлачнай галіны канцэрна «Белдзяржхарчпрам» (тама прэс-канферэнцыі — «Развіццё экспарту гарэлачных вырабаў у 2009 годзе. Імпартзамашчэнне. Пляны па развіцці прадпрыемстваў у 2010 годзе»). У прэс-канферэнцыі ўдзельнічалі таксама прадстаўнікі канцэрна.

Вытворчасцю лікёра-гарэлачных вырабаў у Беларусі займаюцца 8 прадпрыемстваў канцэрна. Яны выпускаюць 84 прэзэнты ўсіх лікёра-гарэлачных вырабаў у краіне (астанняя доля прыпадае на іншыя формы ўласнасці). За гэты год прадпрыемствы канцэрна павінны выпусціць 14,5 мільёна дэкалітраў лікёра-гарэлачных вырабаў (паводле выразу аднаго з удзельнікаў прэс-канферэнцыі, хоціць і для себе, і для таго, каб немалую колькасць экспартаваць). Гэты аб'ём будзе знаходзіцца практычна на ўзроўні мінулага года. У той жа час, як было зазначана, напрыклад, у 2004 годзе было выраблена 7,4 мільёна дэкалітраў. Заканамірныя пытанне: настолькі павялічылася спажыванне? Усё тлумачыцца проста: пачынаючы з 2005 года ў адпаведнасці з Дэкрэтам Прэзідэнта ўведзены жорсткія кантроль за вытворчасцю і абаротам фальсіфікаванай алкагольнай прадукцыі, што завозілася з Расіі і нават Паўночнай Асеці, прычым завозілася такякая, з дазволу, гарэлка, якая была зроблена на аснове знакамітых спіртаўтрымальных вадкасцёў «Максімка» і «Кіруша». Дзякуючы адпаведнаму Дэкрэту Прэзідэнта, гэтым фальсіфікатам быў перакрыты выхад на наш рынак, і адпаведна, месца атрутных фальсіфікаваных наполяў заняла прадукцыя нашых лікёра-гарэлачных прадпрыемстваў.

Усе прадпрыемствы лікёра-гарэлачнай галіны «Белдзяржхарчпрама» (а да іх ліку, нагадаем, належаць «Мінск-Крышталь», Віцебскі завод «Белалка», Віцебскі, Гомельскі і Клімавіцкі лікёра-гарэлачныя заводы, Гродзенскі завод «Неманоф», ТАА «Малінаўчыцкінефі спіртагарэлачны завод «Аквадзіў») істотна перааснасіліся і перааснашчваюцца, укараняюць новыя тэхналогіі, у цэлым укладваюць немалыя сродкі ў развіццё вытворчасці ўсіх іх атэставаная на адпаведнасць высокім міжнародным стандартам, пры гэтым шэраг прадпрыемстваў мае ўвесь набор магчымых сертыфікатаў, у тым ліку сертыфікат на адпаведнасць патрабаванням сістэмы ХАСТ, якія датычыць харчовай бяспекі прадукцыі. На прадпрыемствах канцэрна апошнім часам асвоена нямяла новых гарэлачных вырабаў, якія таксама ацэнена на шмат якіх міжнародных конкурсах.

Апошнім часам практычна на ўсіх лікёра-гарэлачных прадпрыемствах канцэрна імпартажнікі (і гэта ўжо датычыцца імпартажніцтва) разлілі каньёна на адпаведнасць высокай якасцёва-агнаднага віна (з парэчак, агрэсту і г.д.), аналагічнага вінаграднаму, без давалення ў яго спірту, з тэрмінам яго высявання да года і больш. Рэалізацыя адпаведных планаў дазволіць часткова замаяніць і тое ж прывязанае вінаграднае віно. У мінулым годзе выпушчана 6 тысяч дэкалітраў такога віна, у гэтым плануецца выпусціць у 2 разы больш.

Балочнае пытанне для кіраўнікоў алейнага лікёра-гарэлачнай галіны — падаткі і жорстка забарона на рэкламу і прадукцыі. Што датычыць падаткаў, іх у кошце гарэлкі «сядзіць» больш за 70 працэнтаў. Адпаведна, гэта не дазваляе прадпрыемствам развівацца больш паспяхова, мець высокую даходнасць... У сваю чаргу забарона на рэкламу пазбавляе прадпрыемствы магчымасці актыўна прапагандаваць свае навіны, свае найлепшыя брэндзі. А між тым, вярта прызначы, што ўсё гэта практычна пазбавляе пакупніцтва магчымасці зрабіць нейкі выбар, далёка не на карысць імя, а на карысць імя. Можна дадаць, што ўвядзенне жорсткай забароны на рэкламу алкагольнай прадукцыі — гэта даволі прымітыўны спосаб вырашэння добра вядомай сацыяльнай праблемы: маўляў, няма рэкламы — няма і п'янства. Між іншым, падобны шлях «барачбы» яна не прынятае многія іншыя краіны, у тым ліку і нашых суседзяў.

Іван БАРАНОУСКІ.

Літвінжыцця

— вучыцца, зарабляць, старацца? А тады...

— Я не хачу пра гэта чуць — закрывала «коўдра».

— Добра, ты пакінеш малое ў нас, — згладзілася Лена. — А што далей? Як ты будзеш жыць?

— Неяк будзе! — кінула дзеўка.

— Гэта не адказ... Ведаеш, я ўсіх дзяцей у школе вучыла б гуляць у шахматы. Вось ён, твой ход — ты кідаеш дзіця. Думай, што будзе далей. Ты выпісваешся з раддома, адпачываеш, як нічога ніякага, вяртаешся ў ранейшае жыццё. Ты сустракаеш свайго бойфрэнда, вы мірыцеся, жэніцеся і прыходзіце сюды, каб забраць немаўля. А яго ўжо няма... Ці ты будзеш хлуціць яму (усё жыццё?), што малое памерла? Усё будзе не так? Ты не хочаш з ім сустракацца, ты не хочаш мірыцца? Тады — хай не цяпер, хай некалі, але ж ты прыгожая. — у цябе з'явіцца іншы... Муж і дачка Бог, дзіцёнак. Але — павер мне (перасудку галавы навучанца рабіць не хутка) — ты пастаянна будзеш помніць вось гэтак: будзеш зазіраць у чужыя вазкі і лічыць, твой большы цяпер ці меншы, будзеш непакоіцца, ці здаровы ён, ці дагледжаны, будзеш думаць, каму, якой цётцы ці няньцы ён паказаў свой першы зубок і першы крок, першую дзясятку ў шытку. Ты будзеш уяўляць, які ён і чым захапляецца... Ад няведання, ад пастаяннай трывогі ты пачнеш зазіраць у чарку, да часу сівееш... Ты не сустрэнеш іншага? Не выйдзеш замуж? Не нарадзіш? Тады тым большы... Гэта тваё жыццё, твая партыя. Ты можаш выйграць яе, а можаш праіграць. Думаць...

— Не буду!

За вокнамі займаўся вядома. «Кой-дру» — што было везці ў рэдзгалу.

Лена паклікала доктара, пабудзіла састрычку.

Родзі былі цяжкімі. Малое, быццам адчуваючы штось нянабырае, з усёй сілай трымаўся за маці. Доктар «не падагнаў» яго — ён умеў чакаць, умеў далікатна памагаць, падбадзёрваць і потым незвычайна неяк зацэпаць: «Віншуй, мамаша, у вас...».

Лена не памылілася: сапраўды дзяўчынка, сапраўды харошая-харошая (дзеяў такой яна згладзілася б яшчэ раз дзевяць месяцаў праляжаць у бальніцы).

А яшчэ яна кінула вокан на ножкі — другія пальчыкі ў малой былі вышэйшыя, даўжэйшыя за першыя — ажрас як у маці.

Над ёй — ледзь жывой, распластанай — яна (і таксама ледзьве хываея — ад стомы) патрымала дзяўчынку, палажыла тварыкам на жывот: яны абедзве соладка заснулі.

...З працы Лена забіраў муж — на машыне. Заклапочана паглядзеў у вочы, спытаў: «Цяжкая ноч? Стамілася? Такое ўражанне, што сама нарадзілася».

Лена ў адказ пахіснула плячыма — на размовы сілы не было.

...З вадоліску (захварэў малы, давялося ўзяць бальнічны) яна вярнулася на тыдзень пазней. І першае, што ўбачыла, была... сметніца. Ружовае, старэннае, поўная высокіх жоўтых хрызантэмаў, яна стала ў сярцінцы, у цэнтры стала. Алена не стрымалася — падшыла, усунула ў кветкі няс, пацяннула паветра.

— Нюхай-нюхай, не бойся! — дазволіла з-за спіны Казіміраўна. — Гэта твой букетік.

— Мой? Акуль? — здзівілася Лена. — Хто прынес?

— Ды прыгажунчык нейкі. Хацеў пабачыць цябе, прасіў падзякаваць.

— Але за што? Мяне ж тут месця не было.

— А хто вас разбярэ? — за камандзіра Лена. — Бо лічыць, што ён вінаваты. А дзіця вачы ў чым? Яно ж такія пацешка, такая крынчыка радасці!

— Я не веру ў гэта! — прастанала парадзіка. — Я не ведаю, што з ім рабіць... Я нічога не ўмею...

— Дык яго ж само усё «скажа» тавы і ўсяму навучы яго! Вось, убачыш, зменіць тваё жыццё! Цяпер дзея каго табе нешта рабіць

Валыціна ДОУНАР.

ЗА ПОРНА — 2 ГАДЫ

На два гады і месяц пазбавлення волі асуджаны 21-гадоваы хьхар Бешанковіцкага раёна, які распаўсюджваў парнаграфічныя фільмы і паказаў іх няпоўнагадоваым. У цэнтральным парку ў раёнцэнтрафічным запісам знаёмнаму. Потым гэты ж фільм паказаў у сябе дома ў вёсцы няпоўнагадовым. Эксперты прызналі фільм парнаграфічным і забароненым для распаўсюджвання ў нашай краіне. Улічваючы, што амаатар «гарачага кіно» ўчыніў новае злчынства ў перыяд адтэрміноўкі выканання пакарання па мінулым прыговору за аналагічнае парашуэнне закона, суд пакараў двумаі сарова.

Аляксандр ПУКШАНСКІ.

жа: «Слухай і запамінай: смяяцца з гэтага нельга, гэта горай, чым з хворага»... А потым пытае, ці ў памяці, як мы неяк з мастакай школы вярталіся — праз магазін «Золата»... Ну, і нагадавае, як ехалі, як па дарозе ў нас забавка была — шукаць прыгожае і паказваць адна адной: твары ў аўтобусе, вяртаць, нейкія рэчы, жывёл. Дык вось у той раз яна штось гаворыць, а я — маучу. «Што з табой?» — пытаецца мама, а я і адказаць не маю.

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Ё-е, — заматала галавою яна.

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Ё-е, — заматала галавою яна.

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

назе вышэйшы за першы. У цябе такі... Можна, і ёй перадацца... Ведаеш, у нашым жаночым жыцці гэта найлепшыя моманты, калі вынасіш, народзіш і убачыш сваё дзіцятка, адчуеш яго цёплыню... А потым, калі карміць прынясуць, глянеш у яго маленчкі тварык і адразу ўбачыш, што носік на ім — твой, а вочкі — не... — Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закрывала парадзіка і злосна скінула коўдру. — Я не буду карміць! Забіраць малое не буду, ясна?!

— Я не буду гэтага бачыць! — закр

КАБ ЛЕПЕЙ ДЫХАЦЬ, ЧУЦЬ І РАЗМАЎЛЯЦЬ

Што спрыяе здароўю вуха-горла-носа? Усё тое, што ў цялым арганізме. І ў першую чаргу — трывалы імунітэт. На жаль, дзеці цяпер не загартоўваюцца. Нават самым простым спосабам — з дапамогай заняткаў спортам на вуліцы. Дарослыя ў прысутнасці дзіцяці нярэдка кураць. А курэнне, як і алкаголь, і шыпуцьчыя напоі, аслабляюць, раздражняюць слізістую верхніх дыхальных шляхоў, а значыць, спрыяюць пераходу адмоўных працэсаў у хранічны стан. Шкоднае для лор-аргану і арганізму наваколнае асяроддзе, у тым ліку кандыцыянеры, сухое паветра.

Уплывае нават стрэс. Камію ў горле, нязлы кашаль, змены голасу з'яўляюцца на фоне агульнай неуратызацыі дзіцяці або дарослага. Нярэдка бывае так, што скаргі на здароўе вуха-горла-носа ёсць, а парушэнняў, якіх спецыялісты отарыналарынголагіма, так што беражэце дышаць, чуць і размаўляць. А на вашы пытанні адкажыце загадчыца дэпартаменту Рэспубліканскага навукова-практычнага цэнтру отарыналарынголагіі Ніна КАСЦЮК і загадчыца фаніятрычнага аддзлення гэтага ж цэнтру Наталія КАНОЙКА.

— Гродна, Аляксандр Іванавіч. Скажыце, як можна трапіць на кансультацыю ў РНПЦ отарыналарынгологіі?

— Трапіць можна па накіраванні ад свайго лор-уроча на месцы жыхарства. Папярэдне трэба запісацца ў рэгістратуру па тэлефонах: 200 85 24 і 200 84 50. Калі ж вы не атрымаеце накіраванне, то можна звярнуцца платна. Тэлефон платнай рэгістратуры: 226 49 52.

— Смаргонь, Надзея. Цяпер па тэлебачанні ідзе рэклама пра тое, што апарат квантавай тэрапіі «Віцязь» дапамагае ў лячэнні шмат якіх хваробаў, у тым ліку і тату. Ці так гэта?

— Так, апарат квантавай тэрапіі «Віцязь» паказаны пры лячэнні атыту. Але пажадана спачатку пракансультавацца ў лор-уроча. Доктар ведае пра тры нюансы, што існуюць пры выкарыстанні апарата.

— Салігорск, Ірына Пятроўна. Якімі ўскладненнямі небяспечны атыт?

— Атыт небяспечны зніжэннем слыху. Акрамя таго, існуюць розныя формы атыту. Напрыклад, ёсць атыт, пры якім церпяць не толькі мяккія тканкі вуха, але і костка, ідзе яе карысць. Пры гэтым карысць косткі можа дайсці да мазгавых абалонак. І тады сустракаюцца сур'езныя, небяспечныя для жыцця ускладненні: такія, як менингіт, абсцэс мозгу, сепсіс. Смяротнасць пры гэтых захворваннях складае ад 14 да 30 працэнтаў. Таму звяртацца да доктара трэба свечасова.

— Мінск, Наталія. Скажыце, ці можна вылучыць храп?

— Для таго, каб вылучыць храп, трэба спачатку звярнуцца да спецыяліста, каб высветліць прычыны гэтага храпу. А іх шмат — гэта захворванні з боку верхніх і ніжніх дыхальных шляхоў: хваробы носа, хранічныя рыніты, у тым ліку гіпертрафічныя, пры якіх павялічаныя ніжняя насавыя ракавіны; адэноіды, скрыўленне насавой перагародкі. Храпу могуць спрыяць запаленыя хранічныя захворванні з боку глоткі, гіпертрафіраваныя небныя міндаліны, патоўшчаныя мяккае нёба і маленькі языкчок. У такім выпадку трэба пракансультавацца ў отарыналарынголага. Прычынай храпу могуць быць прыроджаныя паталагічныя стані. Як правіла, гэта анамаліі сківічна-тваравога шкілета. Напрыклад, недарэзаныя ніжнія сківіцы, парушэнне прыкусу, вялікі гіпертрафіраваны корань языка. Пры іх трэба звяртацца да стоматолога ці сківічна-тваравога хірурга. Некаторыя захворванні з боку нервовай сістэмы, гіпафункцыя шытападобнай залозы таксама спрыяюць храпу. Так што трэба параіцца з нейралагом. Магчыма, трэба наведаць і тэрапеўта. Карацей кажучы, каб вылучыць храп, трэба вызначыць яго прычыну, у залежнасці ад яе лячыцца тое ці іншае захворванне. Неабходна, безумоўна, пазбавіцца ад такіх звычак, як курэнне, зловжыванне алкаголем, перададненне.

— Барысаў, Рыгор Пятровіч. Наколькі эфектыўноў дапамогу могуць аказаць сучасныя слыхавыя апараты людзям, у якіх ёсць дэфект слыху?

— Сучасныя слыхавыя апараты добра дапамагаюць пацыентам з сярэдняжыкай і цяжкай ступенямі страты слыху. Аднак трэба ведаць, што гэтыя апараты падбіраюцца, як і акуляры. Доктарам, пасля агляду. Самастойна слыхавы апарат купляць не варта, бо ён можа ваць не падысці.

— Гомель, Васіль. Некалькі гадоў там паехаў у камандзіроўку з кашлем. Заглынуў яго таблеткі. Але потым кашаль з'явіўся зноў, аслабіла ён адчуваецца ў халодны час года, акрамя таго, у горле прышчы, дрэнна адыходзіць макрота. Што гэта можа быць?

— Прычынай кашлю могуць быць захворванні як верхніх, так і ніжніх дыхальных шляхоў. Магчыма, у вас недалечаны трахеабранхіт, які з востра перайшоў у хранічны або хранічны фарынгіт. Для пастаноўкі дыягназу трэба спачатку прайсці абследаванне ў тэрапеўта, каб выключыць тэрэпэўтычную паталогію, а потым прыйсці на прыём да лор-уроча. У залежнасці ад таго, якая паталогія будзе знойдзена, і прызначаецца адпаведнае лячэнне. Аднак пры хранічных захворваннях трэба звяртацца ў востры перыяд хваробы, бо калі яна пераходзіць у хранічную форму, цяжка паставіць дыягназ і прызначаць адзватнае лячэнне.

— Хоцімск, Галіна. Мне нечакана стала цяжка гаварыць, хаця я і не прастудзею. Што рабіць?

— Тут трэба разабрацца, у сувязі з чым стала цяжка гаварыць, што гэтым перахаджае: ахрыпласць голасу, або голас знік зусім, або ў вас з'явіліся нейкія болейвы адчуванні. Ёсць шмат арганічных і функцыянальных парушэнняў голасу. Таму на галас могуць уплываць псіхалагічныя прычыны, змяшчаны фактар, галасавая нагрузка, страсавая сітуацыя, прастуда. Пажадана звярнуцца да ўрача, а ў вашым канкрэтным выпадку да фаніятры і разабрацца ў праблеме.

— Светлагорск, Наталія. Курыла 10 гадоў, голас аграбўе. Ужо тры гады як не куру, але ўсё адно гавару з хрыпатай. Ці можна гэта змяніць?

— Вельмі добра, што вы кінулі курыць. Аднак тэа змяняе, што адбываецца ў гартані ад гэтай шкоднай звычкі, а менавіта — ацёчнасць слізістай, яе патаўшчэнне, застоў сасудуў у ёй, на жаль, незваротныя. Ёсць нават такое захворванне, як хранічны ларынгіт глоткі. Але, калі чалавек кідае курыць, хвароба хоць і застаецца, аднак не прагрэсуе. А гэта ўжо добра, таму што не будзе ускладненняў. Голас змяніць можна. Для гэтага трэба звярнуцца да доктара і прайсці лячэнне ў залежнасці ад таго, якія змяненні ўжо ёсць у гартані. Толькі спецыяліст здольны сказаць, ці можна аднавіць голас у падобным выпадку.

— Мінск, Леаўдзія Пятроўна. Дзіцяці тры гады. Яно часта прастуджаецца. Ці можа гэта ў далейшым паўплываць на яго голас?

— Частая прастудная захворванні ў дзіцяці з боку носа, глоткі, гартані могуць прывесці да хранічных ларынгітаў. Нават заўважана, што ў дзіцяці, у якіх часта насмарк і дрэнна дымае нос, нярэдка з'яўляецца ахрыпласць голасу і з'яўляюцца так званыя вузельчыкі крыкнуў. Так што любіце хранічнае прастуднае захворванне натуральна адбіваецца на голасе, аслабіла калі дзіця спывае або займаецца вакалам. Таму вельмі важна для захавання прыгожага, гучнага голасу ў дзіцяці свечасова лячыць запаленыя захворванні і частыя прастуды.

Святлана БАРЫСЕНКА, Волга ШАЎКО. Фота Марыны БЕГУНКОВАЙ. (Працяг будзе.)

Муз-news

Мінск, Нью-Ёрк і ўсё гэта джаз

Хтосьці слухае джаз, хтосьці яго выконвае, а хтосьці — ім жые... Прадстаўнікі ўсіх трох гэтых катэгорый сустрапаюцца 2 снежня ў Малой зале Белдзяржфілармоніі на канцэрце «Нью-Ёрк Джорджа Гершвіна». Сваю любоў да джазу і здольнасць да вакальных эксперыментаў слухачам прадэманструе маладая спявачка Дарыя, якую запрасяў да ўдзелу ў праекце Уладзімір Байдаў — кіраўнік ансамбля салістаў «Класік-Авангард», вядомы сваімі незвычайнымі канцэртнымі праграмамі.

На гэты раз у камерных абстаўнках малой залы філармоніі прагучыць музыка Джорджа Гершвіна, а паралельна з музычнай часткай мастацтвазнаўца Алег Ойстрах распавядзе цікавыя факты з жыцця амерыканскіх кампазітараў і мастакоў 20—30-х гадоў мінулага стагоддзя і, між іншым, нагадае, што сям'я эмігрантаў Гершвінаў паходзіць з Беларусі — з горада Магілёва...

Мінчане пачуюць праграму «Нью-Ёрк Джорджа Гершвіна» першымі, потым падобныя канцэрты адбудзецца ў Віцебскай абласной філармоніі (15 снежня), а паўторны канцэрт у сталіцы заплаваўна на стары Новы год — 13 студзеня.

«Без білета» дорым прыхільнікам караоке

У якасці навагодняга падарунка гурт падрыхтаваў для слухачоў «святочны набор» з караоке-версій трох песень, якія ўвайшлі ў свежы альбом «Афрыка». Набор, акрамя «Мінуасвак» фангарна і тэатральна кампазіцыі «Афрыка», «Жуўтыя святлафоры» і «Дзюнае жыццё», змяшчае таксама фота музыкантаў і лагатып гурта.

«Футболік «БЕЗ БІЛЕТА», які мы час ад часу робім, знадта хутка заканчваецца», — расказвае лідар калектыву Віталь Артсін. — А цяпер, скарыстаўшы наш лагатып, кожны ахвотны можа не чакаць, пакуль мы зробім карговую партыю, а сам зрабіць сумку, майку ці сукенку. Што да рашэння падзяліцца мінуасвак, то яно нарэзалася пасля карговых Дзён Безбілетніка, якія мы правалі 12—13 лістапада. Многім слухачам двух дзён канцэртаў паддалася мала, таму для прадаўжэння святчонага настрою мы і зрабілі падборку гэтых летніх караоке. Уставай, танчы і спявай, дарагі слухач!».

Вядучая рубрыкі Вікторыя ЦЕЛШУК.

Муз-news

Мінск, Нью-Ёрк і ўсё гэта джаз

Хтосьці слухае джаз, хтосьці яго выконвае, а хтосьці — ім жые... Прадстаўнікі ўсіх трох гэтых катэгорый сустрапаюцца 2 снежня ў Малой зале Белдзяржфілармоніі на канцэрце «Нью-Ёрк Джорджа Гершвіна». Сваю любоў да джазу і здольнасць да вакальных эксперыментаў слухачам прадэманструе маладая спявачка Дарыя, якую запрасяў да ўдзелу ў праекце Уладзімір Байдаў — кіраўнік ансамбля салістаў «Класік-Авангард», вядомы сваімі незвычайнымі канцэртнымі праграмамі.

На гэты раз у камерных абстаўнках малой залы філармоніі прагучыць музыка Джорджа Гершвіна, а паралельна з музычнай часткай мастацтвазнаўца Алег Ойстрах распавядзе цікавыя факты з жыцця амерыканскіх кампазітараў і мастакоў 20—30-х гадоў мінулага стагоддзя і, між іншым, нагадае, што сям'я эмігрантаў Гершвінаў паходзіць з Беларусі — з горада Магілёва...

Мінчане пачуюць праграму «Нью-Ёрк Джорджа Гершвіна» першымі, потым падобныя канцэрты адбудзецца ў Віцебскай абласной філармоніі (15 снежня), а паўторны канцэрт у сталіцы заплаваўна на стары Новы год — 13 студзеня.

«Без білета» дорым прыхільнікам караоке

У якасці навагодняга падарунка гурт падрыхтаваў для слухачоў «святочны набор» з караоке-версій трох песень, якія ўвайшлі ў свежы альбом «Афрыка». Набор, акрамя «Мінуасвак» фангарна і тэатральна кампазіцыі «Афрыка», «Жуўтыя святлафоры» і «Дзюнае жыццё», змяшчае таксама фота музыкантаў і лагатып гурта.

«Футболік «БЕЗ БІЛЕТА», які мы час ад часу робім, знадта хутка заканчваецца», — расказвае лідар калектыву Віталь Артсін. — А цяпер, скарыстаўшы наш лагатып, кожны ахвотны можа не чакаць, пакуль мы зробім карговую партыю, а сам зрабіць сумку, майку ці сукенку. Што да рашэння падзяліцца мінуасвак, то яно нарэзалася пасля карговых Дзён Безбілетніка, якія мы правалі 12—13 лістапада. Многім слухачам двух дзён канцэртаў паддалася мала, таму для прадаўжэння святчонага настрою мы і зрабілі падборку гэтых летніх караоке. Уставай, танчы і спявай, дарагі слухач!».

Вядучая рубрыкі Вікторыя ЦЕЛШУК.

Муз-news

Мінск, Нью-Ёрк і ўсё гэта джаз

Хтосьці слухае джаз, хтосьці яго выконвае, а хтосьці — ім жые... Прадстаўнікі ўсіх трох гэтых катэгорый сустрапаюцца 2 снежня ў Малой зале Белдзяржфілармоніі на канцэрце «Нью-Ёрк Джорджа Гершвіна». Сваю любоў да джазу і здольнасць да вакальных эксперыментаў слухачам прадэманструе маладая спявачка Дарыя, якую запрасяў да ўдзелу ў праекце Уладзімір Байдаў — кіраўнік ансамбля салістаў «Класік-Авангард», вядомы сваімі незвычайнымі канцэртнымі праграмамі.

На гэты раз у камерных абстаўнках малой залы філармоніі прагучыць музыка Джорджа Гершвіна, а паралельна з музычнай часткай мастацтвазнаўца Алег Ойстрах распавядзе цікавыя факты з жыцця амерыканскіх кампазітараў і мастакоў 20—30-х гадоў мінулага стагоддзя і, між іншым, нагадае, што сям'я эмігрантаў Гершвінаў паходзіць з Беларусі — з горада Магілёва...

Мінчане пачуюць праграму «Нью-Ёрк Джорджа Гершвіна» першымі, потым падобныя канцэрты адбудзецца ў Віцебскай абласной філармоніі (15 снежня), а паўторны канцэрт у сталіцы заплаваўна на стары Новы год — 13 студзеня.

«Без білета» дорым прыхільнікам караоке

У якасці навагодняга падарунка гурт падрыхтаваў для слухачоў «святочны набор» з караоке-версій трох песень, якія ўвайшлі ў свежы альбом «Афрыка». Набор, акрамя «Мінуасвак» фангарна і тэатральна кампазіцыі «Афрыка», «Жуўтыя святлафоры» і «Дзюнае жыццё», змяшчае таксама фота музыкантаў і лагатып гурта.

«Футболік «БЕЗ БІЛЕТА», які мы час ад часу робім, знадта хутка заканчваецца», — расказвае лідар калектыву Віталь Артсін. — А цяпер, скарыстаўшы наш лагатып, кожны ахвотны можа не чакаць, пакуль мы зробім карговую партыю, а сам зрабіць сумку, майку ці сукенку. Што да рашэння падзяліцца мінуасвак, то яно нарэзалася пасля карговых Дзён Безбілетніка, якія мы правалі 12—13 лістапада. Многім слухачам двух дзён канцэртаў паддалася мала, таму для прадаўжэння святчонага настрою мы і зрабілі падборку гэтых летніх караоке. Уставай, танчы і спявай, дарагі слухач!».

Вядучая рубрыкі Вікторыя ЦЕЛШУК.

Муз-news

Мінск, Нью-Ёрк і ўсё гэта джаз

Хтосьці слухае джаз, хтосьці яго выконвае, а хтосьці — ім жые... Прадстаўнікі ўсіх трох гэтых катэгорый сустрапаюцца 2 снежня ў Малой зале Белдзяржфілармоніі на канцэрце «Нью-Ёрк Джорджа Гершвіна». Сваю любоў да джазу і здольнасць да вакальных эксперыментаў слухачам прадэманструе маладая спявачка Дарыя, якую запрасяў да ўдзелу ў праекце Уладзімір Байдаў — кіраўнік ансамбля салістаў «Класік-Авангард», вядомы сваімі незвычайнымі канцэртнымі праграмамі.

На гэты раз у камерных абстаўнках малой залы філармоніі прагучыць музыка Джорджа Гершвіна, а паралельна з музычнай часткай мастацтвазнаўца Алег Ойстрах распавядзе цікавыя факты з жыцця амерыканскіх кампазітараў і мастакоў 20—30-х гадоў мінулага стагоддзя і, між іншым, нагадае, што сям'я эмігрантаў Гершвінаў паходзіць з Беларусі — з горада Магілёва...

Мінчане пачуюць праграму «Нью-Ёрк Джорджа Гершвіна» першымі, потым падобныя канцэрты адбудзецца ў Віцебскай абласной філармоніі (15 снежня), а паўторны канцэрт у сталіцы заплаваўна на стары Новы год — 13 студзеня.

«Без білета» дорым прыхільнікам караоке

У якасці навагодняга падарунка гурт падрыхтаваў для слухачоў «святочны набор» з караоке-версій трох песень, якія ўвайшлі ў свежы альбом «Афрыка». Набор, акрамя «Мінуасвак» фангарна і тэатральна кампазіцыі «Афрыка», «Жуўтыя святлафоры» і «Дзюнае жыццё», змяшчае таксама фота музыкантаў і лагатып гурта.

«Футболік «БЕЗ БІЛЕТА», які мы час ад часу робім, знадта хутка заканчваецца», — расказвае лідар калектыву Віталь Артсін. — А цяпер, скарыстаўшы наш лагатып, кожны ахвотны можа не чакаць, пакуль мы зробім карговую партыю, а сам зрабіць сумку, майку ці сукенку. Што да рашэння падзяліцца мінуасвак, то яно нарэзалася пасля карговых Дзён Безбілетніка, якія мы правалі 12—13 лістапада. Многім слухачам двух дзён канцэртаў паддалася мала, таму для прадаўжэння святчонага настрою мы і зрабілі падборку гэтых летніх караоке. Уставай, танчы і спявай, дарагі слухач!».

Вядучая рубрыкі Вікторыя ЦЕЛШУК.

Муз-news

Мінск, Нью-Ёрк і ўсё гэта джаз

Хтосьці слухае джаз, хтосьці яго выконвае, а хтосьці — ім жые... Прадстаўнікі ўсіх трох гэтых катэгорый сустрапаюцца 2 снежня ў Малой зале Белдзяржфілармоніі на канцэрце «Нью-Ёрк Джорджа Гершвіна». Сваю любоў да джазу і здольнасць да вакальных эксперыментаў слухачам прадэманструе маладая спявачка Дарыя, якую запрасяў да ўдзелу ў праекце Уладзімір Байдаў — кіраўнік ансамбля салістаў «Класік-Авангард», вядомы сваімі незвычайнымі канцэртнымі праграмамі.

На гэты раз у камерных абстаўнках малой залы філармоніі прагучыць музыка Джорджа Гершвіна, а паралельна з музычнай часткай мастацтвазнаўца Алег Ойстрах распавядзе цікавыя факты з жыцця амерыканскіх кампазітараў і мастакоў 20—30-х гадоў мінулага стагоддзя і, між іншым, нагадае, што сям'я эмігрантаў Гершвінаў паходзіць з Беларусі — з горада Магілёва...

Мінчане пачуюць праграму «Нью-Ёрк Джорджа Гершвіна» першымі, потым падобныя канцэрты адбудзецца ў Віцебскай абласной філармоніі (15 снежня), а паўторны канцэрт у сталіцы заплаваўна на стары Новы год — 13 студзеня.

«Без білета» дорым прыхільнікам караоке

У якасці навагодняга падарунка гурт падрыхтаваў для слухачоў «святочны набор» з караоке-версій трох песень, якія ўвайшлі ў свежы альбом «Афрыка». Набор, акрамя «Мінуасвак» фангарна і тэатральна кампазіцыі «Афрыка», «Жуўтыя святлафоры» і «Дзюнае жыццё», змяшчае таксама фота музыкантаў і лагатып гурта.

«Футболік «БЕЗ БІЛЕТА», які мы час ад часу робім, знадта хутка заканчваецца», — расказвае лідар калектыву Віталь Артсін. — А цяпер, скарыстаўшы наш лагатып, кожны ахвотны можа не чакаць, пакуль мы зробім карговую партыю, а сам зрабіць сумку, майку ці сукенку. Што да рашэння падзяліцца мінуасвак, то яно нарэзалася пасля карговых Дзён Безбілетніка, якія мы правалі 12—13 лістапада. Многім слухачам двух дзён канцэртаў паддалася мала, таму для прадаўжэння святчонага настрою мы і зрабілі падборку гэтых летніх караоке. Уставай, танчы і спявай, дарагі слухач!».

Вядучая рубрыкі Вікторыя ЦЕЛШУК.

Муз-news

Мінск, Нью-Ёрк і ўсё гэта джаз

Хтосьці слухае джаз, хтосьці яго выконвае, а хтосьці — ім жые... Прадстаўнікі ўсіх трох гэтых катэгорый сустрапаюцца 2 снежня ў Малой зале Белдзяржфілармоніі на канцэрце «Нью-Ёрк Джорджа Гершвіна». Сваю любоў да джазу і здольнасць да вакальных эксперыментаў слухачам прадэманструе маладая спявачка Дарыя, якую запрасяў да ўдзелу ў праекце Уладзімір Байдаў — кіраўнік ансамбля салістаў «Класік-Авангард», вядомы сваімі незвычайнымі канцэртнымі праграмамі.

На гэты раз у камерных абстаўнках малой залы філармоніі прагучыць музыка Джорджа Гершвіна, а паралельна з музычнай часткай мастацтвазнаўца Алег Ойстрах распавядзе цікавыя факты з жыцця амерыканскіх кампазітараў і мастакоў 20—30-х гадоў мінулага стагоддзя і, між іншым, нагадае, што сям'я эмігрантаў Гершвінаў паходзіць з Беларусі — з горада Магілёва...

Мінчане пачуюць праграму «Нью-Ёрк Джорджа Гершвіна» першымі, потым падобныя канцэрты адбудзецца ў Віцебскай абласной філармоніі (15 снежня), а паўторны канцэрт у сталіцы заплаваўна на стары Новы год — 13 студзеня.

«Без білета» дорым прыхільнікам караоке

У якасці навагодняга падарунка гурт падрыхтаваў для слухачоў «святочны набор» з караоке-версій трох песень, якія ўвайшлі ў свежы альбом «Афрыка». Набор, акрамя «Мінуасвак» фангарна і тэатральна кампазіцыі «Афрыка», «Жуўтыя святлафоры» і «Дзюнае жыццё», змяшчае таксама фота музыкантаў і лагатып гурта.

«Футболік «БЕЗ БІЛЕТА», які мы час ад часу робім, знадта хутка заканчваецца», — расказвае лідар калектыву Віталь Артсін. — А цяпер, скарыстаўшы наш лагатып, кожны ахвотны можа не чакаць, пакуль мы зробім карговую партыю, а сам зрабіць сумку, майку ці сукенку. Што да рашэння падзяліцца мінуасвак, то яно нарэзалася пасля карговых Дзён Безбілетніка, якія мы правалі 12—13 лістапада. Многім слухачам двух дзён канцэртаў паддалася мала, таму для прадаўжэння святчонага настрою мы і зрабілі падборку гэтых летніх караоке. Уставай, танчы і спявай, дарагі слухач!».

Вядучая рубрыкі Вікторыя ЦЕЛШУК.

Муз-news

Мінск, Нью-Ёрк і ўсё гэта джаз

Хтосьці слухае джаз, хтосьці яго выконвае, а хтосьці — ім жые... Прадстаўнікі ўсіх трох гэтых катэгорый сустрапаюцца 2 снежня ў Малой зале Белдзяржфілармоніі на канцэрце «Нью-Ёрк Джорджа Гершвіна». Сваю любоў да джазу і здольнасць да вакальных эксперыментаў слухачам прадэманструе маладая спявачка Дарыя, якую запрасяў да ўдзелу ў праекце Уладзімір Байдаў — кіраўнік ансамбля салістаў «Класік-Авангард», вядомы сваімі незвычайнымі канцэртнымі праграмамі.

На гэты раз у камерных абстаўнках малой залы філармоніі прагучыць музыка Джорджа Гершвіна, а паралельна з музычнай часткай мастацтвазнаўца Алег Ойстрах распавядзе цікавыя факты з жыцця амерыканскіх кампазітараў і мастакоў 20—30-х гадоў мінулага стагоддзя і, між іншым, нагадае, што сям'я эмігрантаў Гершвінаў паходзіць з Беларусі — з горада Магілёва...

Мінчане пачуюць праграму «Нью-Ёрк Джорджа Гершвіна» першымі, потым падобныя канцэрты адбудзецца ў Віцебскай абласной філармоніі (15 снежня), а паўторны канцэрт у сталіцы заплаваўна на стары Новы год — 13 студзеня.

«Без білета» дорым прыхільнікам караоке

У якасці навагодняга падарунка гурт падрыхтаваў для слухачоў «святочны набор» з караоке-версій трох песень, якія ўвайшлі ў свежы альбом «Афрыка». Набор, акрамя «Мінуасвак» фангарна і тэатральна кампазіцыі «Афрыка», «Жуўтыя святлафоры» і «Дзюнае жыццё», змяшчае таксама фота музыкантаў і лагатып гурта.

«Футболік «БЕЗ БІЛЕТА», які мы час ад часу робім, знадта хутка заканчваецца», — расказвае лідар калектыву Віталь Артсін. — А цяпер, скары

КАСМІЧНАЯ АДЫСЕЯ СЛУЦКА

Чаму ў старажытным горадзе мяркуюць стварыць унікальны музей асваення Сусвету?

Ужо колькі, здаецца, ведаеш пра родныя мясціны: цікавыя людзі, неардынарныя факты, захапляльны падзеі. Аднак, паверце, інфармацыя ніколі не бывае досыць поўнай, паколькі адкрыцці і даследаванні сваіх карпатлівых даследчыкаў. У гэтым чарговым раз пераконаўся, калі разгарнуў яшчэ адну старонку гісторыі Случка. Спачатку нават не верылася: як так, няўжо ў знаёмых з дзяцінства краях магчыма насамрэч стаць бліжэйшым да Сусвету, шлях да якога пракралі мае знакамiтыя землякі. Хоць іх прозвішчы мала вядомыя для многіх, аднак справы кожнага з гэтых людзей спрыялі асваенню таямнічай стыхіі — космасу.

А хто з нас не марыў пераадолець зямное прыцягненне?

ТЭЛЕСКОП ЗАМЕСТ РОВАРА
У экспазіцыі Случкага краязнаўчага музея ёсць некалькі стэндаў, якія адразу прыцягваюць увагу. Іх агульная назва гучыць нечакана — «Случка і космас». Гэтая частка экспазіцыі заўжды прыцягвае увагу наведвальнікаў. Космас і Случок у шэрагу выпадкаў чамусьці, ну, ніяк не атаксамаюцца. І дарма.

— У сувязі са Случкам людзі адразу ўгадваюць самы вядомы нам «бренд» — случкія паёсы, — заўважае навуковы супрацоўнік Случкага краязнаўчага музея Васіль Цішкевіч. — Між тым у гэтых найцікавейшых мясцінах шмат іншых адметнасцяў. Адна з іх — касмічная. Жыццё некалькіх дзясяткаў жыхароў Случкі звязана з асваеннем Сусвету.

Калі зыходзіць з гістарычнай храналогіі, то першым варта ўзгадаць Вітольда Цераскага. Будучы вядомы астраном нарадзіўся ў Случку 160 гадоў таму — у маі 1849-га. Ён скончыў мясцовую гімназію, у якой яго бацька выкладаў геаграфію. Здольнасці хлопчыка правяліся ўжо з маленства. Кажуць, што калі Вітольд споўнілася дзесяць гадоў, бацька прапанаваў падараваць яму ровар (тады яны былі ў вялікай модзе). Але малы папрасіў: «А купі мне лепш тэлескоп, каб назіраць за зоркамі». Бацька такой просьбе здзіўляўся, але купіў сыну астранамічны прыбор. Мабыць, з таго часу жыццё Вітольда і было звязана з небам.

Цераскі скончыў Случкую гімназію і паступіў у Маскоўскі ўніверсітэт. Пасля таго, як адвучыўся, доўгі час працаваў там у астранамічнай абсерваторыі (з 1890 г. — на пасадзе дырэктара). Вітольд Карлавіч адным з першых пачаў прымяняць фатаграфію ў астраноміі. Цераскі заснаваў маскоўскую школу астрафаатаметрыі, падаваў фатаметр. З дапамогай уласнай метадыкі вымераў бляск больш чым паўтысячы зорак і вызначыў зорную велічыню Сонца. Астраном таксама ўстанавіў яго ніжнюю тэмпературу — з дакладнасцю да некалькіх дзясяткаў градусаў. Намнога пазней гэта з сямі сучаснымі прыборамі пацвердзілі калегі вялікага астранома.

Цераскі адкрыў і першы сфатаграфаваная так званыя серабрыстыя аблокі (яны знаходзяцца на вышыні некалькіх дзясяткаў кіламетраў). Навуковец прапанаваў метад вызначэння вулгавой хуткасці метэораў і шмат іншых нававін. Пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі Цераскі з'ехаў у Крым і там працаваў у

Васіль ЦІШКЕВІЧ паказвае мадэль вадкаснага ракетнага рухавіка.

распрацоўка метады, з дапамогай якіх магчыма было павялічваць хуткасць самалётаў і здольнасць набіраць вышыню. Не скарот, што на пачатку вайны савецкага тэхніка шмат у чым саступала нямецкім «месерам» і «фокерам». Новыя матары ўсталюваліся на самалётах знішчальнікаў Лавачкіна, а таксама на бомбардзіроўшчыках і тарпеданосцах Тупалева. Гэта дазволіла атрымаць неаспрэчныя перавагі падчас бою.

Пасля заканчэння вайны КБ Косберга займалася распрацоўкай вадкасных ракетных рухавікаў. Як вядома, двухступенчатая ракета-носьбіт, распрацаваная пад кіраўніцтвам Каралева, паспяхова запушчана на арбіту тры першыя спадарожнікі. Аднак далейшае

У Сямёна Косберга быў пропуск №2 на Байканур (нумар адзін — у Каралева).

навуры сустраліся два вядомыя трыця ступень ракет і спраўдзілася абзавяненая касмічнай прасторы. Пасля пасадкі Гагарына доўгі свой першы аўтограф менавіта гэтым чалавеку: падпісаў на перадавіцы газеты «Волжская камуна», дзе было змешчана паведамленне аб гістарычным палёце. — «Сямёну Арыевічу Косбергу за трыцю ступень. Гагарын».

МЕСЯЧНАЯ «ВАСЬМЁРКА» — ДА ЖАНОЧАГА СВЯТА
Распрацоўкі Косберга дасталялі апараты на Марс і Венеру. Канструктар таксама стварыў другую і трыцю ступень ракет-носьбіта «Пратон», якая «завезла» на спадарожнік Зямлі месяцаход. Дарчы, як і касманаўтаў (нездарма ж гэ-

адзін з месячных кратэраў плошчай 58 квадратных кіламетраў атрымаў імя Сямёна Косберга. Цікава, што такім чынам былі ўшанаваны яшчэ два знакамітыя случкі — Вітольд Цераскі і Антон Красоўскі (заснавальнік акулшэрства і гінекалогіі ў Расіі). Менавіта праўнічка апошняга перадала ў Случку краязнаўчы музей глобус Месяца.

Цераскі, Косберг — гэтымі славутымі імёнамі касмічная адысея Случчыны не абмяжоўваецца. Калі завітаў у вёску Сорага, то ў школьным музеі даведваўся пра генерал-палкоўніка Герчыка — у свой час ён быў начальнікам Байканура!

— Канстанцін Васільевіч узначальваў касмадром на працягу некалькіх гадоў — з 1957 па 1961, — заўважае настаўніца Сорагскай школы (якая, дарчы, носіць імя Герчыка) Вера Трэгубава. — Герчык быў удзельнікам запуску першага ў свеце штучнага спадарожніка Зямлі, адрацоўкі апаратуў для палёту чалавека ў космас. Ён з'яўляўся членам дзяржаўнага камітэта па падрыхтоўцы і запуску касмічных караблёў «Усход» з Юрыем Гагарыным і Германам Цітовым на борце.

Атрымліваецца, што на Байканур

У Сямёна Косберга быў пропуск №2 на Байканур (нумар адзін — у Каралева).

нурі сустраліся два вядомыя трыця ступень ракет і спраўдзілася абзавяненая касмічнай прасторы. Пасля пасадкі Гагарына доўгі свой першы аўтограф менавіта гэтым чалавеку: падпісаў на перадавіцы газеты «Волжская камуна», дзе было змешчана паведамленне аб гістарычным палёце. — «Сямёну Арыевічу Косбергу за трыцю ступень. Гагарын».

Але і гэта яшчэ далёка не ўсё — месяцаходам, які трылі на спадарожнік Зямлі з дапамогай распрацаваных Сямёна Косберга, кіраваў штурман Канстанцін Давідоўскі. Ён нарадзіўся ў вёсцы Ізбудзішка Случкага раёна! Аж да пачатку месяцахода адбіралі таксама жорстка, як і касманаўтаў (нездарма ж гэ-

СЕННЯ
Месяц Поўня ў 9.32.
Месяц у сузор'і Блізнят.

Сонца	Усход	Заход	Даўжыня дзя
Мінск	8.06	15.51	7.45
Віцебск	8.03	15.34	7.31
Магілёў	7.56	15.41	7.45
Гомель	7.45	15.46	8.01
Гродна	8.20	16.08	7.48
Брэст	8.13	16.16	8.03

Імяніны
Пр. Дзмітрыя, Ігната, Міхаіла.
К. Пятра, Яна.

НАДВОР'Е на заўтра

Горад	Тэмпература	Абзначэнні
Віцебск	+5...+7°C	— няма прыкметных геамагнітных узрушэнняў
Гродна	+2...+4°C	— новыя геамагнітныя узрушэнні
Мінск	+3...+5°C	— слабкі геамагнітны бур
Магілёў	+6...+8°C	
Брэст	+1...+3°C	
Гомель	+7...+9°C	

У Сусветы

Горад	Тэмпература
Варшава	+4...+6°C
Вільнюс	+2...+4°C
Кіев	+8...+10°C
Масква	+5...+7°C
Рыга	+4...+6°C
С-Пецярбург	+1...+3°C

2 снежня

1856 год — у будынку бібліятэкі Віленскага ўніверсітэта адкрыўся Віленскі музей старажытнасці, заснаваны беларускім археолагам і гісторыкам Яўстафіем Тышкевічам. Уласныя калекцыі перадалі музею Канстанцін Тышкевіч, адзін з заснавальнікаў Беларускай навуковай археалогіі, пазт Уладзіслаў Сыракомля, член-карэспандэнт Імператарскага археалагічнага таварыства Адам Кіркор, беларускі гісторык і археолаг Тэадор Нарбут, пазт і празаік Францішак Багушэвіч. У музей былі створаны аддзёлы археалогіі, этнаграфіі, мастацтва, мінералогіі, арналогіі і зброевы. У канцы XIX стагоддзя ў яго фондах налічвалася больш за 12 тысяч экспанатаў, у тым ліку старажытныя рукапісы, рэдкія выданні XV—XVIII стагоддзяў, багатыя калекцыі зброі, случкіх паёсоў, габеленаў, графікі, скульптуры, гербу гарардоў, вырабы з фарфору і бронзы, манет і партрэтаў вядомых прадстаўнікоў з роду Радзівілаў, Тышкевічаў, Салегі і інш. Музей існаваў да першай сусветнай вайны.

1942 год — у Чыкагскім ўніверсітэце італьянскім фізікам Энрыка Фермі праведзена першая ланцугавая ядзерная рэакцыя.

«Трба любіць сябра, памятаючы пры гэтым, што ён можа стаць ворагам, і непазідаць ворага, памятаючы, што ён можа стаць сябрам».
Біас (VI ст. да н.э.), мысліцель.

Цытата дня:

СКАНВОРД

Склаў Андрэй МІХАЙЛАЎ.

1. На двух чарках з мярарам

2. Неважкая мянкая та-бурачка

3. Паўночная дрэвіна

4. Адно з велькіх азіяцкіх

5. Бог падземнага царства

6. Частка тавару

7. Частка слова

8. Частка тавару

9. Частка тавару

10. Частка тавару

11. Частка тавару

12. Частка тавару

13. Частка тавару

14. Частка тавару

15. Частка тавару

16. Частка тавару

17. Частка тавару

18. Частка тавару

19. Частка тавару

20. Частка тавару

21. Частка тавару

22. Частка тавару

23. Частка тавару

24. Частка тавару

25. Частка тавару

26. Частка тавару

27. Частка тавару

28. Частка тавару

29. Частка тавару

30. Частка тавару

31. Частка тавару

32. Частка тавару

33. Частка тавару

34. Частка тавару

35. Частка тавару

36. Частка тавару

37. Частка тавару

38. Частка тавару

39. Частка тавару

40. Частка тавару

41. Частка тавару

42. Частка тавару

43. Частка тавару

44. Частка тавару

45. Частка тавару

46. Частка тавару

47. Частка тавару

48. Частка тавару

49. Частка тавару

50. Частка тавару

51. Частка тавару

52. Частка тавару

53. Частка тавару

54. Частка тавару

55. Частка тавару

56. Частка тавару

57. Частка тавару

58. Частка тавару

59. Частка тавару

60. Частка тавару

61. Частка тавару

62. Частка тавару

63. Частка тавару

64. Частка тавару

65. Частка тавару

66. Частка тавару

67. Частка тавару

68. Частка тавару

69. Частка тавару

70. Частка тавару

71. Частка тавару

72. Частка тавару

73. Частка тавару

74. Частка тавару

75. Частка тавару

76. Частка тавару

77. Частка тавару

78. Частка тавару

79. Частка тавару

80. Частка тавару

81. Частка тавару

82. Частка тавару

83. Частка тавару

84. Частка тавару

85. Частка тавару

86. Частка тавару

87. Частка тавару

88. Частка тавару

89. Частка тавару

90. Частка тавару

91. Частка тавару

92. Частка тавару

93. Частка тавару

94. Частка тавару

95. Частка тавару

96. Частка тавару

97. Частка тавару

98. Частка тавару

99. Частка тавару

100. Частка тавару

У АБАРАЧЭННІ — НОВЫЯ МАРКІ

Міністэрства сувязі і інфарматызацыі Рэспублікі Беларусь уяваў у абарачанне паштовы блок «Кошкі». Ён складаецца з трох марак і купона. Сталічны мастак Алена Мядзведзь намалевала маму-кошку і пяціраць кацянятаў. Паходжанне рускай блакітнай кошкоў акружана легендамі. Калі ім верыць, то ўсе прыстойныя каралеўскія семі Еўропы не ўяўлялі свайго існавання без такіх мурак. Англіійскія маркі і галандскія купцы часта развозілі блакітных кошак з Архангельска ва ўсе порты ад Лондана да Мальты. Жывёлы менавіта з паўночных абласцей Расіі (раёна Архангельска) заклалі аснову пароды, унёсшы асноўную яе прыкмету — мяккую, шчыльную, «плюшавую» шорцы блакітнага колеру. Паводле падання, іх разводдзенам займалася сама Кацярына II.

Віктар КУШНАРОЎ, «Мінск—Навіны».

Міністэрства сувязі і інфарматызацыі Рэспублікі Беларусь уяваў у абарачанне паштовыя маркі з серыі «Сучасныя спартыўныя збудаванні» «Футбольны манеж. г. Мінск» «МКСК «Мінск-арэна». Мастакі Яўген Сіманенка і Іван Лукін.

ПРАВЕРЦЕ, КАЛІ ЛАСКА, АДКАЗЫ

Наш чытач Бяляўскі І.С. з вёскі Вішнева Смагонскага раёну заўважыў, што мы не далі адказаў на сканворд ад 7 кастрычніка г.г. Выпраўляем сваю памылку і дзякуем спадару Бяляўскаму за пільнасць і увагу да «Звязды».

Сканворд (7 кастрычніка).
Па гарызанталі: Барока. Бард. Апол. Ампірат. Эра. Рапа. Фанза. Елка. Эмбарга. Цанга. Сані. Рэха. Готыка. Засада. Тук. Адат. Хромка. Адам. Алі. Корах. Трак. Стрэмка. Асад. Кіп. Аніс. Яяна. Анаконда. Па вертыкалі: Постмадэрнізм. Аўт. Пабор. Сад. Элада. Рэрыш. Дамка. Абат. Эфа. Ракако. Атара. Асіна. Аер. Кант. Акаліна. Дно. Сан. Праца. Хіт. Моар. Пенс. Ост. Алгарытм. Кан. Кукса. «Яма». Ітака. Каліна.

Сканворд-судуко (25 лістапада). Па гарызанталі: Здань. Поступ. Хром. Аха. Алі. Шар. Ікол. Імбір. Рамантызм.

Сканворд (26 лістапада). Па гарызанталі: Лермантаў. Аброк.

Ёрш. Агама. Ліман. Абас. Кюі. Акан. Азот. Нант. Гара. Антрацит. Сакотра. Трыбуна. Па вертыкалі: Юрысконсулт. Дэрш. Акмолінок. Нумар. Нёман. Шалі. Трактар. Крышына. Нагода. Плато. Нут. Ліма. Гаага. Об. Абзац. Маоры. Партр. Астат. Судуко: адказы г.г. у табліцы.

1	5	2	3	9	8	4	7	6
8	4	6	2	7	1	9	3	5
3	9	7	6	5	4	2	8	1
5	8	4	1	6	9	7	2	3
6	3	1	4	2	7	8	5	9
7	2	9	8	3	5	1	6	4
4	1	5	7	8	3	6	9	2
2	7	3	9	1	6	5	4	8
9	6	8	5	4	2	3	1	7

Ляск. «Анчар». Від. Ірак. Адрас. Сабо. Хабар. Тэатр. Гмак. Каўнер. Арнда. Карц. Дол. Пас. Зарука. Ост. Укол. Эрг. Карп. Бяту. Олій. Гар. Арыя. Фланг. Гарнізон. Па вертыкалі: Дастаеўскі. Гербарый. Чэхаў. Апорт. Нарыс. Рабле. Эстэт. Рыца. Вар. Голяг. Балід. Парат. Тур. Ядро. Клірынг. Отс. Яга. Кіста. Эло. Урна. Пасар. Рак. Катманду. Бра. Докар. Дно. Хвала. Пушкін.

Сканворд (28 лістапада). Па гарызанталі: Рапіра. Батлейка. Корцік. Шашка. Штаны. Меч. Набоб. Азія. Серабор. Рок. Кляча. Асот. Люкс. Кат. Свіран. Паласа. Акт. Руб. Грант. Шпага. Час. Аніс. Адрасант. Эрэ. Атол. Вада. Шарыкалапшынік. Па вертыкалі: Асел. Паша. Шарак. Скарга. Амба. Асуан. Рука. Штаб. Шынок. Стрва. Юрта. Этап. Шабля. Ода. Аміяк. Даклад. Амбра. Гір. Звер. Чака. Саранча. Віно. Актан. Тэнт. Строчок.

«КАРТА ГОСЦЯ ГОРАДА МІНСКА» ПЕРАТВОРЫЦЦА Ў «КАРТУ ГОСЦЯ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ»
Дысконтная карта на зніжкі вытворцаў для гасцей Беларусі ўжо прызнаецца не толькі ў сталіцы, але і ў рэгіёнах нашай краіны, і ў краінах-суседзях. Наватарскі маркетынгавы ход дазволіў прыцягнуць да праекта «Карта гасця» мноства новых суб'ектаў гаспадарання.

Пра гэта паведаміў дарэдка міжнароднага камітэта «Беларусь—Літва» Валерыя Козел.
«Карта гасця Рэспублікі Беларусь» будзе ўведзена ў пачатку 2010 года. Пакуль жа ідзе яе апрацаванне.

Елізавета МІКЕВІЧ, «Мінск—Навіны».

Шчыра вінушаю лобую матулю **ДАНШЭВІЧ Алену Іванаву** з Днём нараджэння.
Ждаю поспехаў у працы, дабрабыту, шчасця, любові, а самае галоўнае — моцнага здароўя.
Дачка.